

**ХУУЛЬ ЗҮЙН
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН**

**ГЭР БҮЛИЙН ХҮЧИРХИЙЛЭЛ ҮЙЛДЭХ ЗӨРЧЛИЙН ХЭРГИЙН
ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙН
ТӨЛӨВ БАЙДЛЫГ СУДЛАХ**

2021

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

Улаанбаатар хот

НЭГ. ГЭР БҮЛИЙН ХҮЧИРХИЙЛЭЛ ҮЙЛДЭХ ЗӨРЧЛИЙН ХЭРГИЙН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫГ СУДЛАХ

Судалгааг хянасан: Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн захирал,
хууль зүйн ухааны доктор Х.Эрдэм-Ундрах

Судалгааг удирдсан: Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн
Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга С.Сүхбаатар

Судалгааг гүйцэтгэсэн: Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн
Эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан С.Соёл- Эрдэнэ
Эрдэм шинжилгээний ажилтан Т.Намуун
Эрдэм шинжилгээний ажилтан А.Намуунаа

X3YX

УДИРТГАЛ

Гэр бүлийн харилцаа нь нийгмийн бусад төрлийн харилцаанаас хамгийн төвөгтэй, өвөрмөц харилцаа бөгөөд дан ганц хууль эрх зүйн хүрээнд гэр бүлийн хүчирхийллийн асуудлыг бүрэн шийдвэрлэх боломжгүй байдаг. Монгол улсад Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль (цаашид “ГБХТТХууль” гэж товчилно) нь анх 2004 онд батлагдсан ба шинэчилсэн найруулга нь 2016 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр батлагдаж, 2017 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн. Уг хуулийн зорилт нь гэр бүлийн хүчирхийллийг илрүүлэх, таслан зогсоох, хохирогч түүний гэр бүл, бусад гишүүний амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хамгаалах, үйлчилгээ үзүүлэх, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоо, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тогтооход оршдог¹. Зөрчлийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4 дэх хэсэгт хуульчилсан Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийг зөрчсөн зөрчил нь Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалтад бий болсон харьцангуй шинэ төрлийн зөрчлийн хэрэг тул эрх зүйн зохицуулалт болон түүний хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх зайлшгүй шаардлага тулгарч буй юм.

1.1. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮНДЭСЛЭЛ, ШААРДЛАГА

Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “...үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.” гэж, Арван зургадугаар зүйлд “иргэн” эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах, халдашгүй чөлөөтэй байх эрхтэй.”, “Гэр бүл, эх, нялхас, хүүхдийн ашиг сонирхлыг төр хамгаална.” гэж, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж, мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Хүн эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ үндэсний аюулгүй байдал, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв журмыг гажуудуулж болохгүй.” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2007 оны 225 дугаар тогтоолоор баталсан “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-т гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх эрх зүйн цогц орчныг бүрдүүлэх, үүний дотор хохирогчийн эрх, үүргийг нарийвчлан тодорхойлох заалт тусгагдсан.

Түүнчлэн Монгол Улсын хэмжээнд гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх асуудлыг Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай, Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай, Зөрчлийн тухай болон Эрүүгийн хууль, бусад холбогдох дүрэм журмын хүрээнд зохицуулсан. Иймд ГБХ-ийн зөрчлийн талаарх зохицуулалтууд нь хууль эрх зүйн хүрээнд хангалттай хэрэгжиж, асуудлыг бүрэн шийдвэрлэж чадаж байгаа эсэхийг судлан дүгнэхээр энэхүү судалгааг хийж гүйцэтгэлээ.

Практик шаардлага

Анх 2004 онд Монгол Улсын Их Хурлаас “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай” бие даасан хуулийг баталснаар гэр бүлийн хүчирхийллийг хүний эрхийн зөрчилд тооцдог болсон ба 2016 онд тус хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталж, энэ төрлийн зөрчил, гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх үндэсний хөтөлбөр, хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон зарим заавар, журмуудыг ХЗЯ, ЭМЯ, НХХЯ-аас батлан хэрэгжүүлж, хохирогчдыг хамгаалан байрлуулах, утсаар зөвлөгөө

1 Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/ 2016 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр, 1 дүгээр зүйл.

өгөх үйлчилгээг мэргэшсэн байгууллагаар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх, нэг цэгийн үйлчилгээний төвүүдийг байгуулан үйлчилгээ үзүүлэх зэрэг ахицтай алхмууд өнгөрсөн хугацаанд хийгдсэн.

2019 онд Улсын хэмжээнд нийт 2,175,825 зөрчил шалгасан нь 2018 оны мөн үетэй харьцуулбал 477,647 буюу 28,1 хувиар, 2,168,335 зөрчлийг шийдвэрлэсэн нь мөн үетэй харьцуулбал 481,104 буюу 28,5 хувиар тус тус өссөн үзүүлэлттэй. Нийт бүртгэгдсэн зөрчлийн 8962 буюу 0,4 хувийг гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль зөрчих зөрчил эзэлж байна.²

Цагдаагийн ерөнхий газраас гаргадаг тоон мэдээллүүдээс харахад (График 1-ээс харах) ГБХ үйлдэх зөрчлийн тоон үзүүлэлт 2018 оноос тогтмол өссөөр байгаа нь хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа, эрх бүхий албан тушаалтнуудын хуулийг нэг мөр ойлгож, хэрэглэх, зөрчил хянан шийдвэрлэх ажиллагаа болон зөрчил үйлдсэн этгээдэд олгож буй шийтгэлийн үр нөлөөтэй байдал, албадан сургалтын чанар, гэрч, хохирогчийн аюулгүй байдал зэрэг асуудалд хуулийн хүрээнд оновчтой, нарийвчлалтай зохицуулалт дутагдаж буйг харуулж байна.

Вард Фарнсвортын Эрх зүйн аналитист номд “Бид зөвхөн зарим зах зээлийг хянах боломжтой бөгөөд энэ ертөнцөд бидний хянах боломжтой зүйлийг сайжруулсан өөрчлөлт нь бидний хянаж чадахгүй байгаа бусад зүйлсийг улам дордуулж болзошгүй юм. Мөн заримдаа муу үр дагавар нь сайнаас давж гардаг”³ гэж бичсэн байдаг. Үүнээс үзвэл Зөрчлийн тухай хуулийн 5.4 дэх хэсгийг зөрчсөн хүмүүсийг шууд баривчилж байгаа нь өөрөө эргээд сөрөг үр дагавартай байгааг онолын хувьд харуулж байна. Тухайн гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн хүнд хариуцлага оногдуулан арга хэмжээ авч байгаа нь гэр бүлийн хүчирхийллийг хянаж түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилготой боловч, зарим тохиолдолд уг зорилгодоо хүрч чадахгүй байгаан зэрэгцээ хохирогчид эргээд сэтгэл зүйн дарамт, эдийн засгийн дарамтыг үзүүлж байна. Жишээ нь хүчирхийлэгч нь гэр бүлээ санхүүгийн хувьд дэмжин, ар гэрээ авч явдаг хүн бөгөөд түүнийг баривчилсан тохиолдолд уг гэр бүл нь санхүүгийн хувьд хүнд байдалд орох эрсдэлтэй юм. Мөн хохирогч нь дуудлага өгсний улмаас гэр бүлийн хүн нь баривчлагдан гарч ирээд уурлаж, бухимдан дахин хүчирхийлэл үйлдэхвй гэсэн айдас түгшүүрээс болж мэдүүлгээ буцаах тохиолдол практикт цөөнгүй байна. Үүнээс харвал нэг асуудлыг шийдэх гэснээс улбаалан илүү том асуудал гарч ирж байна. Тиймээс уг асуудлыг бүрэн шийдвэрлэхийн тулд авч буй арга хэмжээ, хариуцлагын тогтолцоо дээрээ анхаарч хохирогч, хүчирхийлэгч хоёрын хоёулангийнх нь талаас харж бодитой шийдвэр гаргах хэрэгтэй байна. Ийнхүү ГБХ-тэй тэмцэх эрх зүйн зохицуулалт манай улсад жинхэнэ утгаараа хөгжихөд саад болж буй хүчин зүйл, түүнийг шийдвэрлэх арга зам, зарчмын асуудлыг онол болон практикийн үүднээс нэгтгэн дүгнэж, судлан тодорхойлох шаардлага тулгарч буйгаас үүдэн уг сэдвийг сонгон судаллаа.

2 Цагдаагийн ерөнхий газар, Монгол Улсад бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн нөхцөл байдал, УБ, 2020он, 8 дахь тал.

3 Ward Farnsworth, *The Legal Analyst*, University of Chicago press, 2007, page 25.

1.2. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ

Зөрчлийн тухай хуулийн хэрэгжилтэд үнэлгээ хийхдээ Зөрчлийн тухай хуулийн 5.4 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчлийн хэргийн эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтийн төлөв байдлыг судлах зорилгыг дэвшүүлсэн болно. Судалгааны зорилгын хүрээнд дэвшүүлсэн зорилтууд нь:

1. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчлийн хэргийн нөхцөл байдлыг судалж, хууль эрх зүйн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхэд тулгарч буй асуудлыг тодорхойлох;
2. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгчид оноож буй баривчлах, албадан сургалтад хамруулах шийтгэлийн үр нөлөөтэй байдлыг үнэлж, өнөөгийн байдалд дүн шинжилгээ хийх;
3. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчлийг Эрүүгийн хуультай уялдуулан судлах;
4. Гадаадын зарим орны хууль тогтоомжид гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчлийн талаар зохицуулсан байдлыг харьцуулан судлах;

Эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, хэрэгжилтийг хангах талаар дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулах зэрэг болно.

1.3. СУДАЛГААНЫ ХАМРАХ ХҮРЭЭ, АРГА ЗҮЙ

Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоохдоо хууль зүйн үндэслэл, практик шаардлагыг харгалзан үзэж дараах зүйл, заалтыг сонгон авсан болно. Үүнд:

Хүснэгт 1. Үнэлэх зүйл, заалт

Д/д	Сонгосон зүйл, заалт	Агуулга
1	5.4 дүгээр зүйл. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль зөрчих	4. Гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг: 4.1. зодсон; 4.2. хүсэл зоригийнх нь эсрэг тодорхой үйлдэл хийх, хийхгүй байхыг албадсан; 4.3. бусадтай харилцахыг хязгаарласан; 4.4. хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна.

Хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт бүхэлд нь үнэлгээ хийхэд ихээхэн цаг хугацаа, хөдөлмөр, зардал шаардагдана. Иймд хуулийн зорилгыг хэрэгжүүлэхэд чухал нөлөө үзүүлэх тусгайлан сонгож авсан зарим зохицуулалтад үнэлгээ хийх нь илүү үр дүнтэй.

Зөрчлийн тухай хуулийн зорилтыг хэрэгжүүлэхэд нөлөө үзүүлэх 5.4 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль зөрчих зөрчлийн зохицуулалтыг өргөн хүрээнд судалж, хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг хийхээр судалгааны хүрээг тогтоосон.

1.4. СУДЛАГДСАН БАЙДЛЫН ТОЙМ

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотойгоор хийгдсэн судалгааны ажил, ном товхимол, нэг сэдэвт бүтээлүүд харьцангуй олон байдаг.

Олон улсын эрх зүйн хөгжлийн байгууллага (IDLO)-аас 2017 онд “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хууль сахиулах болон шүүх эрх мэдлийн байгууллагын ажилтны гарын авлага”, 2020 онд “Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчид үзүүлэх үйлчилгээ” мэргэжилтнүүд болон өмгөөлөгчдөд зориулсан гарын авлага, Швейцарийн хөгжлийн агентлаг, НҮБ-ын Хүн амын сангийн санхүүгийн дэмжлэгтэй “Жендэрт суурилсан хүчирхийлэлтэй тэмцэх” төслийн хүрээнд Хүчирхийллийн эсрэг Үндэсний төвөөс 2019 онд “Хохирогчийг хамгаалах цогц тогтолцоо ба салбар дундын зохицуулалт” мэргэжилтнүүдэд зориулсан гарын авлагыг боловсруулан гаргасан байна.

Хүчирхийллийн эсрэг үндэсний төвөөс 2014 онд “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн хэрэгжилт”, 2018 онд “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулиар цагдаагийн албан хаагчид хүлээлгэсэн үүргийн хэрэгжилт”, 2019 онд “Хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтын хэрэгжилт”, 2020 онд “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэгт хязгаарлалт тогтоох таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч буй байдал” зэрэг сэдвүүдээр мониторингийн тайланг гүйцэтгэж, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалтууд болон практикт тулгарч буй асуудлуудыг дэвшүүлэн тухай бүр зөвлөмжүүдийг гаргасан хэдий ч дэвшүүлсэн санал, зөвлөмжийн дагуу шийдтэй арга хэмжээ, шинэчлэлтийг хийлгүй өдийг хүрчээ.

“Монгол Улсад жендэрт суурилсан хүчирхийлэлтэй тэмцэх үйл ажиллагааг бэхжүүлэх” төсөлд зориулан гүйцэтгэсэн “Монгол Улс дахь гэр бүлийн хүчирхийллийн хэргийн шүүх хуралдааны ажиглалт” судалгааны тайланд гэр бүлийн хүчирхийллийн хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэхэд тулгарч буй асуудлыг өргөн хүрээнд ажиглаж, нарийвчилсан зөвлөмжүүдийг гаргасан ба энэхүү судалгаанд ач холбогдолтой зөвлөмжүүдээс дурдвал хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хохирогчид учирсан хохирол, гэм хорыг, нэн ялангуяа ГБХ-ийн хохирогч болсон хүүхэд болон тэднийг хамгаалахад харгалзаж үзэх; ГБХ-ийн хэрэгт маргаан шийдвэрлэх бусад үр дүнтэй аргыг нэвтрүүлэх боломжийг авч үзэх, ГБХ-д хариу үйлдэл үзүүлэх хууль зүйн салбарын оролцогчдын мэргэшлийг дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх шаардлагатай хэмээн үзэж зөвлөмжийн үндэслэлийг ажиглалтын үндсэн дээр дэлгэрэнгүй тайлбарлан бичжээ.

Нээлттэй нийгэм форумын 2021 оны 6 дугаар сард хийсэн “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчил, гэмт хэргийн шийдвэрлэлт, ял шийтгэл оногдуулж буй байдал орон нутагт” судалгааны ажлыг баримт бичгийн судалгааг бодит нөхцөл байдлын судалгаатай хослуулан хийжээ. Судалгааны үр дүнд орон нутагт уг зөрчил, гэмт хэрэгтэй холбоотой хууль, дүрэм журмын хэрэгжилт хангалтгүй ба гэр бүлийн хүчирхийллийн 70 гаруй хувь нь гэр бүлийн хүрээнд архидаан согтуурсан үед үйлдэгдэж байгаагаас зарим гэмт хэрэг, зөрчлийг Зөрчлийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.5.1 буюу “бусдын амгалан тайван байдал алдагдуулсан”, 15 дугаар зүйлийн 15.9.1 буюу “худал дуудлага мэдээлэл өгсөн” гэх заалтаар шийдвэрлэж байгааг онцолсон. Мөн Зөрчлийн тухай хуулийн шийтгэл нь хүчирхийлэл үйлдэгчдэд нөлөөлж чадахгүй, үр дүн муутай буюу гэр бүлд нь эргээд сэтгэл санаа, эдийн засгийн дарамт учруулж байгаа бөгөөд эрт шатандаа байх

тохиолдолд хөнгөн шийтгэл оногдуулах зохицуулалтыг нэмж тусгах шаардлагыг дурджээ. Уг судалгааны дүнд прокурорын байгууллагын хяналтыг сайжруулах, зан үйлд нөлөөлөх сургалтыг зөвхөн хүчирхийлэл үйлдэгч буюу холбогдогчдод хийх бус хохирогч, холбоо хамаарал бүхий гэр бүлийн бусад гишүүнд давхар өгч, сэтгэл зүйд нь нөлөөлөх арга ажиллагааг үр дүнтэй хийж хэвшүүлэх, гэр бүлийн хүчирхийлэлд оногдуулж буй ял, шийтгэл түүний гүйцэтгэлийг хэрэгжүүлж буй цагдаа болон шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын ажилтнуудын хандлага, ур чадварыг нэмэгдүүлж, бусад нөөцөөр хангах хэрэгтэй гэсэн зөвлөмж гаргасан.

Нээлттэй нийгэм форум “Шинэ төрлийн гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийн байдал” судалгааны ажлыг 2021 оны 9 дүгээр сард хийсэн бөгөөд тус судалгааны хүрээнд “ялгаварлан гадуурхах”, “хууль бусаар мөрдөн мөшгөх”, “заналхийлэх”, “гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэргийн эрх зүйн зохицуулалт, энэ төрлийн гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрүүдэд дүн шинжилгээ хийж, ганцаарчилсан болон фокус бүлгийн ярилцлагын аргаар судалгаа гүйцэтгэжээ. Судалгааны дүнд хэсэгт “...эдгээр шинэ төрлийн гэмт хэргийн талаарх Эрүүгийн хуулийн зүйл заалтыг хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны практикт зөв ойлгож, нэг мөр хэрэглэх явдал дутмаг байна. Шинэ төрлийн гэмт хэргийн онцлог, хэргийг хянан шийдвэрлэхэд анхаарах зүйл, ялангуяа хохирогчийг хамгаалах тогтолцооны талаарх хууль сахиулагчдын ойлголт, мэдлэг сул байгаагаас хэрэг үүсгэхээс татгалзах, хэрэгсэхгүй болгох явдал түгээмэл байгааг анхаарч холбогдох сургалт, сурталчилгаа хийх хэрэгцээ, шаардлага тулгамдсан асуудал болжээ.” хэмээн дурджээ. Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэргийг Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд заасан гэр бүлийн хүчирхийллийн хэлбэрүүд болон Зөрчлийн тухай хуультай уялдуулж оновчтой тодорхойлох, мөрдөгч, прокурор, шүүгч, өмгөөлөгчдийн энэ төрлийн гэмт хэргийг шалгаж, шийдвэрлэхэд нэн шаардлагатай ойлголт, мэдлэгийг дээшлүүлэх сургалт явуулах гэсэн зөвлөмжийг гаргасан байна.

Түүнчлэн хуульч, судлаач Г.Оюунболдын “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд анхаарах зарим асуудал”, МУИС-ийн Хууль зүйн сургуулийн Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн багш Д.Бадам, Хууль зүйн магистр У.Буянтогтох нарын “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн эрүүгийн эрх зүйн зохицуулалт, зүйлчлэлийн асуудал”, Ц.Алтанцэцэг, С.Эрдэнэболор, О.Хишигмөнх нарын “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалт: Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалтын өнөөгийн байдал” зэрэг судалгаа хийгдсэн. Дээрх судалгааг харьцуулан үзвэл гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчилтэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалтын талаарх хэм хэмжээний хийдэл, практикийн учир дутагдалтай талыг хөндснөөрөө ижил байна.

ХОЁР. СУДАЛГААНЫ ДҮН

2.1 ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

2.1.1 Олон улсын эрх зүйн зохицуулалт

Олон улсын хэмжээнд гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр НҮБ-ын 1979 оны Эмэгтэйчүүдийг алагчлах бүх хэлбэрийг устгах тухай конвенц, Олон улсын хүний эрхийн байгууллагууд 1993 онд Вена хотод хуралдаж гэр бүлийн харилцаанд эмэгтэйчүүдийг хүчирхийлэх бүх хэлбэрийг устгахыг уриалсан Венийн тунхаглал, НҮБ-ын Хүний эрхийн комисс 1994 онд эмэгтэйчүүдийн хүчирхийллийн асуудлаар илтгэх тусгай илтгэгч томилсон шийдвэр, НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 1993 оны зүйл бүхий эмэгтэйчүүдийн хүчирхийллийн эсрэг тунхаглал, Эмэгтэйчүүдийн хүчирхийллийн эсрэг 1995 оны Бээжингийн тунхаглал, Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын хүчирхийллийн асуудал нь эрүүл мэндийн салбарын тэргүүлэх ач холбогдол өгөх зүйл болохыг онцолсон 1996 оны тогтоол, 1997 оны хүчирхийлэлд өртсөн хүнд тусламж үйлчилгээ үзүүлэх удирдамж зэрэг эрх зүйн актууд үйлчилж байна.⁴

2.1.2. Монгол Улсын Үндсэн хууль

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “...үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.” гэж, Арван зургадугаар зүйлд иргэн”...аюулгүй орчинд амьдрах, халдашгүй чөлөөтэй байх эрхтэй”, “Гэр бүл, эх, нялхас, хүүхдийн ашиг сонирхлыг төр хамгаална” гэж, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж, мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Хүн эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ үндэсний аюулгүй байдал, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв журмыг гажуудуулж болохгүй.” гэж тус тус заасан.

2.1.3.Хууль тогтоомж, түүхэн уламжлал

Монгол Улсын Засгийн газраас 1996 онд Эмэгтэйчүүдийн аж байдлыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийг, 2002 онд Жендэрийн тэгш байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөрийг тус тус батлан зорилтыг тавьсан. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийг 2004 онд анх удаа УИХ-аас батлан “Гэр бүлийн хүчирхийлэл” хэмээх нэр томьёог албан ёсоор хуульчилсан. Энэ хуульд гэр бүлийн харилцааны хүрээнд гарч байгаа хөнгөн хэлбэрийн хүчирхийллийг тухайн хууль болон Захиргааны хариуцлагын тухай хууль, ИХШХШТХ-иар шийдвэрлэх, хүчирхийлэл үйлдэгчийг тусгаарлах, түүнд эрх хязгаарлах арга хэмжээ авах, зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтыг явуулах зэрэг цоо шинэ хариуцлагын хэлбэрийг НҮБ-ын загвар хуулийн жишгээр, өөрийн орны нөхцөлд тохируулан тогтоосон ба гэр бүлийн хүрээнд гардаг хүндэвтэр, хүнд хэлбэрийн хүчирхийллийг Эрүүгийн хуулиар шийдвэрлэж ирсэн.⁵

4 Гэр бүлийн хүчирхийлэл, www.cccp.mn/гэр-бүлийн-хүчирхийлэл/ (Сүүлд үзсэн:2021.10.22).

5 Олон улсын эрх зүйн хөгжлийн байгууллага (IDLO), Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хууль сахиулах болон шүүх эрх мэдлийн байгууллагын ажилтны гарын авлага, УБ, 2017 он, 57 дахь тал.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2007 оны 225 дугаар тогтоолоор баталсан “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-т гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх эрх зүйн цогц орчныг бүрдүүлэх, үүний дотор хохирогчийн эрх, үүргийг нарийвчлан тодорхойлох заалт тусгагдсан.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль (2004)

Монгол Улсад 2004 онд Монгол улсын УИХ-аас Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийг анх баталснаар хуулийн хүрээнд гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчийг хамгаалах, хүчирхийлэл үйлдэгчид хариуцлага тооцох эрх зүйн үндэслэл бүрдсэн. Монгол Улсын төр энэ хуулийг баталснаар гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх улс төрийн хүсэл эрмэлзлээ илэрхийлсэн⁶ гэж үздэг. 2004 оны ГБХТхуулийн нэг дутагдалтай тал нь гэр бүлийн хүчирхийллийг гэмт хэрэг хэмээн шууд тодорхойлоогүй, хүчирхийлэл үйлдэгчдэд хариуцлага хүлээлгэхэд хүндрэлтэй байсан тул хөнгөн хэргийг ихэнхдээ архидан согтуурсан эсвэл танхайрсан хэрэг хэмээн бүртгэж байсан бол ноцтой, хүнд хэргүүдийг бусдын эрүүл мэндэд халдсан, бие махбодод гэмтэл учруулсан гэх зэргээр гэр бүлийн хүчирхийллийн нөхцөл байдлыг харгалзалгүй бүртгэн зүйлчилж, ихэнх тохиолдолд хохирогч гомдлоо буцаан татсан үндэслэлээр хэрэг хаагдаж байжээ.⁷

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль (2016)

2016 онд Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдан 2017 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн шинэчлэлд хамаарах зарчмын томоохон өөрчлөлтийн нэг нь хохирогчийн аюулгүй байдлыг хамгаалах, үйлчилгээ үзүүлэх процессыг тодруулснаас гадна гэр бүлийн хүчирхийллийг иргэний эрх зүйн маргаан бус гэмт хэрэг, зөрчил болохыг хуульчилсан явдал билээ.⁸ Энэхүү хуульд гэр бүлийн гишүүд, хамтран амьдрагч, асран хамгаалагч, үрчлэн авсан хүүхэд, эцэг эх, салсан хосууд болон хамтрагчид зэргийг хуульд хамруулснаас гадна ГБХ-ийн тодорхойлолтыг илүү өргөжүүлэн, сэтгэл санаа, эдийн засгийн болон бэлгийн хүчирхийллийг хүлээн зөвшөөрч энэхүү хуульд тусгасан.⁹

6 Хүчирхийллийн Эсрэг Үндэсний Төв, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль Монгол улс Хүний эрхийн тайлан, УБ, 2014 он.

7 НҮБ-ын Хүн Амын сан, Монгол Улс дахь жөндөрт суурилсан хүчирхийллийн талаарх үндэсний судалгаа, УБ, 2018, 41 дэх тал.

8 Хүчирхийллийн эсрэг үндэсний төв, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай цагдаагийн албан хаагчид хүлээлгэсэн үүргийн хэрэгжилт, УБ, 2018 он, 7 дахь тал.

9 Монголын Криминологичдын Холбоо, Монгол Улсад гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэхэд тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх нь, УБ, 2018 он, 6 дахь тал.

Зөрчлийн тухай хууль

УИХ-аас 2017 онд баталсан Зөрчлийн тухай хуулийн 5.4 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг зодсон; хүсэл зоригийнх нь эсрэг тодорхой үйлдэл хийх, хийхгүй байхыг албадсан; бусадтай харилцахыг хязгаарласан; хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна.” гэж заажээ.

Эрүүгийн хууль

2015 оны Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгын 11.7 дугаар зүйлд “Гэр бүлийн харилцаатай хүнийг байнга зодсон; харгис хэрцгий харьцсан, догшин авирласан, тарчлаасан; хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан бол зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, эсхүл зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.” гээд 2 дахь хэсэгт “Энэ гэмт хэргийг хүүхэд, жирэмсэн эмэгтэй, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эсрэг үйлдсэн; асрамжийн үйлчилгээ үзүүлэх байгууллагын ажилтан үйлдсэн; таслан зогсоох хүнийг эсэргүүцэж үйлдсэн бол зургаан сараас хоёр жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, эсхүл зургаан сараас хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.” хэмээн хүндрүүлэх бүрэлдэхүүнийг хуульчилжээ. Түүнчлэн Эрүүгийн хуулийн бусад төрлийн гэмт хэрэгт дараах байдлаар хүндрүүлэх бүрэлдэхүүн болгон хуульчилжээ:

Эрүүгийн хуулийн 10.1 дүгээр зүйлийн 2.8 дахь заалт- Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэж хүнийг санаатай алах; 11.1 дүгээр зүйлийн 2.1 дэх заалт- Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэж хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах; 11.4 дүгээр зүйл 2.1 дэх заалт- Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэж хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах; 11.6 дугаар зүйл 2 дахь хэсэг- Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэж хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах; 12.1 дүгээр зүйлийн 2.3 дахь заалт- Гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг хүчиндэх зэрэг байна.

2.1 ГЭР БҮЛИЙН ХҮЧИРХИЙЛЭЛ ҮЙЛДЭХ ЗӨРЧЛИЙН ХЭРГИЙН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛД ХИЙСЭН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

2.1.1 Зөрчлийн хэргийн нөхцөл байдал

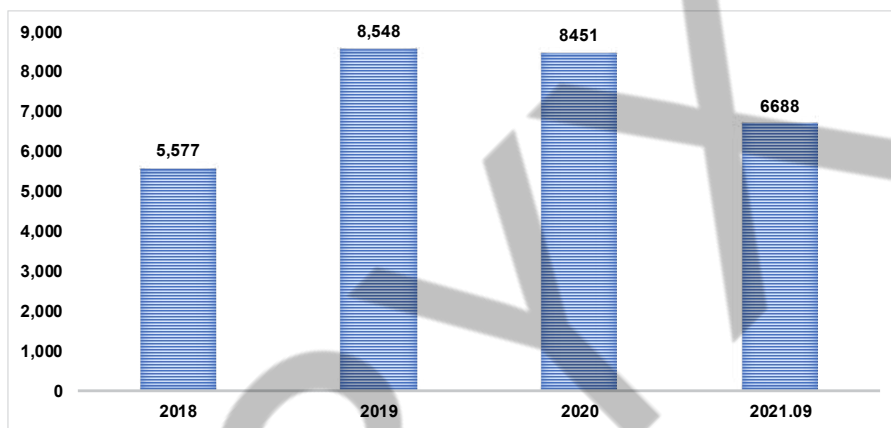
Монгол Улсад ГБХТТХууль хэрэгжиж эхлээд 17 жил өнгөрсөн хэдий ч гэр бүлийн хүчирхийлэл буурах биш өссөөр байна.

Цагдаагийн байгууллага хоногт 150 гэр бүлийн хүчирхийллийн дуудлага хүлээн авдаг, төрийн бус байгууллагуудаас хийсэн судалгаагаар өдөрт таван эмэгтэй гэр бүлийн хүчирхийллийн золиос болдог бөгөөд тэдний зөвхөн нэг нь л хууль хяналтын байгууллагын тусламжийг авдаг.¹⁰

10 ЦЕГ-ийн Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хэлтсийн дарга, цагдаагийн хошууч Э.Баярбаясгалантай хийсэн ярилцлагаас.

Монгол Улсын өнөөгийн эрх зүйн зохицуулалтаар гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгчид Зөрчлийн тухай хууль, Эрүүгийн хуулиар хариуцлага хүлээлгэдэг бөгөөд ГБХ үйлдсэн зөрчил, гэмт хэргийг шийдвэрлэх, ГБХ үйлдэх хийгээд ГБХ-ийн гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэгчийн дахин хүчирхийлэл үйлдэх явдлаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа, холбогдох зохицуулалт хангалттай хэрэгжихгүй эсвэл сайжруулах шаардлагатай байгааг ГБХ-тэй холбогдолтой хэрэг, зөрчлийн статистик үзүүлэлт илтгэж байна.

График 1. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн зөрчлийн тоон үзүүлэлт, оноор

Дээрх графикаас харвал ГБХ үйлдэх зөрчил 2018 онд 5,577, 2019 онд 8,548 буюу өмнөх оныхоос 34,7 хувиар өссөн¹¹ үзүүлэлттэй ба 2020 онд 10306 зөрчил бүртгэгдсэнээс 8451 зөрчлийг, 2021 оны 9 дүгээр сарын байдлаар 6688 зөрчил бүртгэгдсэнээс 4723¹² ГБХ-ийн улмаас үйлдэгдсэн зөрчлийг шийдвэрлэжээ.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх шалтгаан, сэдэлд хувь хүний өөрийн ёс суртахуун, ухамсар, хүмүүжил асар их нөлөөтэй хэдий ч нийгмийн хүчин зүйлүүд болох нийгэм, эдийн засгийн байдал, амьдрах орчин, нийгмийн хүрээлэл зэрэг ч нөлөөлдөг. Бид энэхүү судалгаагаар нийгмийн хүрээн дэх олон хүчин зүйлийг дэлгэрүүлэн дурдахгүйгээр судалгааны зорилтод дэвшүүлсний дагуу ГБХ үйлдэх зөрчлийн эрх зүйн зохицуулалтыг хэрхэн боловсронгуй болгосноор гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, цаашлаад зөрчил үйлдэгчид тохирсон хариуцлагыг оноох талаар цаашид дэлгэрүүлэн авч үзнэ.

11 Цагдаагийн ерөнхий газар, Монгол Улс дахь гэмт хэргийн цагаан ном 2019, УБ, 2020 он, 405 дахь тал.

12 Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан, БҮРТГЭГДСЭН ЗӨРЧИЛ, бүс, аймаг, нийслэлээр, сараар.

1. Гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээд

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчил, гэмт хэргийн үндсэн шинж нь тухайн хүчирхийллийн үйлдэл зөвхөн гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээдүүдийн хооронд байх бөгөөд “гэр бүлийн хүчирхийлэл” гэдэг нь гэр бүлийн харилцааны хүрээнд нөгөө хүний сэтгэл санаанд дарамт учруулах, эдийн засаг, бэлгийн эрх чөлөө, бие махбодод халдсан үйлдэл, эс үйлдэхүй¹³ билээ. ГБХТхуульд зааснаар гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээд гэдэгт дараах хүмүүсийг ойлгодог.

3 дугаар зүйл. Хуулийн үйлчлэлд хамаарах этгээд
3.1. Энэ хуулийн үйлчлэлд дараах этгээд хамаарна:
3.1.1. эхнэр, нөхөр, гэр бүлийн бусад гишүүн, хамтран амьдрагч, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч, тэдгээрийн асрамж, хамгаалалтад байгаа этгээд, тухайн гэр бүлд хамт амьдарч байгаа этгээд;
3.1.2. тусдаа амьдарч байгаа төрүүлсэн, үрчлэн авсан хүүхэд, төрсөн, үрчлэн авсан эцэг, эх, ах, эгч, дүү.
3.2. Энэ хуулийн зохицуулалтад гэрлэлтээ цуцлуулсан эхнэр, нөхөр, хамтран амьдарч байсан, эсхүл хамтран амьдарч байгаагүй ч гэр бүлийн харилцаатай байсан, дундаасаа хүүхэдтэй этгээд нэгэн адил хамаарна.

Зарим гадаад орнуудын хууль, эрх зүйн зохицуулалтад гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээдүүдэд хэнийг хамааруулан хуульчилсныг дараах хүснэгтээр харууллаа. Манай улсын нэгэн адил гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээдэд хамаарах хүмүүс нь нийтлэг ижил зохицуулалттай байх бөгөөд ГБХ-ийн үйлдлийг шийдвэрлэхдээ ГБХ-ийн хэрэг, зөрчлийн үндсэн шинж нь хуулийн үйлчлэлд хамаарах этгээдүүдийн нэг нь нөгөөдөө эрх мэдэл, хяналтаа тогтоох явдал хэмээн олон улсад үздэг.

Хүснэгт 2. Гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээд

/гадаад улс орнуудын зохицуулалт/¹⁴¹⁵

№	Улс	Хуулийн зүйл, заалт
1	БНСУ	Гэр бүлийн хүчирхийллийн хариуцлагын (шийтгэлийн) тухай тусгай хууль ¹⁴ 2-р зүйл (Тодорхойлолтууд) 2. “Гэр бүлийн гишүүн” гэсэн нэр томъёо нь дараах хүмүүсийн аль нэгийг хэлнэ. (а) Эхнэр / нөхөр (бодит гэрлэлтийн харилцаанд байгаа хүмүүсийг оролцуулан; цаашид үүнийг мөн хамаарна) эсвэл хуучин эхнэр / нөхөр; (б) удам угсааны холбоотой хүн, өвөг дээдсийн хамааралтай байсан хүн (үрчлэн авах замаар бий болсон эцэг эх, хүүхдийн харилцаанд хамаарах болно; цаашид үүнийг мөн хамаарна); (в) Хойд эцэг эх, үр удмын хооронд харилцаатай байсан эсвэл аавын хууль ёсны эхнэр, эзэгтэйн хүүхдийн хооронд харилцаатай байсан хүн; (г) Хамт амьдардаг хамаатан садны хоорондын харилцаатай хүн;
2	Япон	Эхнэр, нөхрийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх ба хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль (Act on the Prevention of Spousal Violence and the Protection of Victims) ¹⁵ 1-р бүлэг 1 дүгээр зүйл (3) Энэхүү хуульд хэрэглэсэн “эхнэр, нөхөр” гэсэн нэр томъёо нь хууль ёсны бүртгэлд бүртгэгдээгүй гэрлэлтийн бодит байдалтай байгаа хүмүүсийг багтаадаг. “Гэр бүл салалт” гэсэн нэр томъёо нь хууль ёсны бүртгэлд хамрагдаагүй, бодит байдал дээр гэрлэлтийн байдалтай байсан, нөхцөл байдал нь салалтын бодит байдал болж өөрчлөгдсөн хүмүүсийг багтаадаг.

13 Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, 5 дугаар зүйлийн 5.1.1 дэх хэсэг.

14 Act on special cases concerning the punishment, etc. Of crimes of domestic violence, 2011 https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=28039&type=new&key.

15 Irako, Keiko, and Koji Ono. “The Prevention of Spousal Violence and the Protection of Victims in Japan.” Int'l Surv. Fam. L. (2005): 371. https://www.gender.go.jp/policy/no_violence/e-vaw/law/pdf/sv.pdf
Last visited 2021.10.14.

3	БНХАУ	БНХАУ-ын Гэр бүлийн хүчирхийллийн тухай хууль 1-р бүлэг 2-р зүйл. Энэ хуульд заасны дагуу гэр бүлийн гишүүдэд эхнэр, нөхөр, эцэг эх, хүүхдүүд, бусад ойрын хамаатан садан орно. Асран хамгаалагч гэр бүлийн харилцаатай хүмүүсийн хоорондох хүчирхийллийг гэр бүлийн хүчирхийлэл гэж үзнэ. Гэр бүлийн тухай хууль 3.1.2."гэр бүл" гэж гэрлэлтийн үр дүнд буй болсон, эд хөрөнгийн бус амины болон эд хөрөнгийн эрх, үүргээр холбогдсон хамтын амьдрал бүхий гэр бүлийн гишүүдийг;
4	Тайвань	Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль ¹⁶ 3-р зүйл Энэхүү хуульд заасан гэр бүлийн гишүүн нь дараах гишүүд болон тэдний насанд хүрээгүй хүүхдүүдийг багтаадаг. 1. Эхнэр нөхөр эсвэл хуучин эхнэр / нөхөр. 2. Хамтран амьдарч байсан эсвэл урьд нь хамт амьдарч байсан хүмүүс, гэрийн эзэн болон өрхийн гишүүдийн хоорондын харилцаа эсвэл өрхийн гишүүдийн хоорондын харилцаа. 3. Одоо байгаа эсвэл хуучин цусан төрлийн хамаатан садан, гэрлэлтээр бий болсон удам дамжсан харилцаатай хүмүүс. 4. Одоо байгаа эсвэл хуучин ураг төрлийн дөрвөн үеийн доторх холын хамаатан садан, эсвэл гэрлэлтийн дагуу бий болсон холын хамаатан садны холбоотой хүмүүс.

Монгол Улсын эрх зүйн орчинд гэр бүлийн хүчирхийллийн хэргийг зүйлчлэхэд практикт ойлгомжгүй байдал үүсгэдэг нэгэн асуудал нь тухайн зөрчлийн шинжтэй үйлдэл гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээдийн эсрэг мөн үү, биш үү гэдэг дээр цагдаа, прокурорын байгууллага хооронд нэгдмэл нэг ойлголттой бус байдаг гэжээ.

"Дээд шүүхээс шүүгч нартаа өгсөн зөвлөмж, Прокурорын газраас прокурорууддаа өгсөн зөвлөмж, өөрсдийн тайлбар дээрээ гэр бүлийн хамаарал бүхий гэдэгт зөвхөн нэг гэрт хамт амьдарч байгаа хүмүүсийг хэлнэ гэдэг. Гэвч ГБХТхуулиар гэр бүлийн харилцаатай байсан хүмүүс ч ордог. Прокуророос гэр бүлийн хамаарал бүхий хүмүүс биш байна аа, хүний биед халдах гэдэг зүйлчлэлээр торго гэж хэлдэг. Прокуророос сүүлийн үед гаргаж байгаа практик дээр хэрэв нэг гэрт амьдардаг бол 5.4 буюу гэр бүлийн хүчирхийллээр зүйлчилж шалга, хэрэв нэг гэрт амьдардаггүй бол 6.27 буюу хүүхдийн эрхийг зөрчих зөрчлөөр зүйлчилж шалга гэдэг."¹⁷

Судлаач О: "Шүүх гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүмүүсийн хооронд гарсан маргаан, үйлдэл бүрийг гэр бүлийн хүчирхийлэл биш гэж үзсэн. Яагаад гэвэл ГБХ нь урт удаан үргэлжилсэн, тухайн орчиндоо түгшүүр төрүүлсэн, нөгөө хүн нь хүчирхийлэгчээсээ айдаг шинжтэй байх ёстой. Гэтэл хоёулаа сайхан амьдарч байгаад нэг өдөр хардалтаас болоод мөн уг хардалт нь үндэслэлтэй, бодитой байвал нэгнийгээ цохисон хэрэг дээр ГБХ гэж зүйлчилж болохгүй. Хэрэв өмнө нь хүчирхийллийн түүх байхгүй бол нэг удаагийн харилцааны зөрчил гэж үзнэ.
ГБХ-ийг шалгахдаа зүйлчлэл дээр анхаарах ёстой. Шүүхийн практик дээр бодитой хардалтаас үүдэлтэй гэр бүлийн маргаан гарсан бол ГБХ гэж үздэггүй. Дээд шүүх шүүхийн практик тогтоосон. Ахуйн хүрээнд байнгын дарамтанд байхыг ГБХ гэж прокурор нар үздэг бол, цагдаа нар ахуйн хүрээнд хамт амьдардаггүй ч гэр бүлийн харилцаатай байсан хүмүүсийн хооронд гарсан хүчирхийллийг ГБХ гэж үздэг. Цагдаа нар харилцааны шинжтэй зөрчлийг ГБХ гэж үзэж зүйлчилснийг прокурор ГБХ биш гээд буцаадаг байна. Цагдаа нарт өгч байгаа үүрэг, чиглэл нь буруу байна. Гэр бүлийн харилцаатай хүмүүсийн хооронд гарсан л бол ГБХ гэж үз, тохиолдол болгоныг баривчил гэсэн чиглэл өгөөд байгаа нь асуудалтай. Харин шүүх, прокуророос хэргийг буцаадаг. ГБХ-ийн шинжийг сайн тодорхойлж, зүйлчлэлийн асуудал дээр анхаарах ёстой. Цагдаагийн албан хаагч нарт өгч буй зөвлөмжөө өөрчилж, шүүх прокурортой ойлголтоо нэгтгэх хэрэгтэй. Зөрчлийн хэрэг бүртгэгч нарт ямар тохиолдолд ГБХ, ямар тохиолдолд танхайрах гэх мэтээр зүйлчлээд байгаа гэдэг дээр зөвлөмж, чиглэл өгөх ёстой."¹⁸

16 Domestic violence act (2021) <https://law.moj.gov.tw/Eng/LawClass/LawAll.aspx?PCode=D0050071>.

17 ЦЕГ-ийн Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хэлтсийн дарга Б.Баярбаясгалантай хийсэн ярилцлагын хэсгээс.

18 Бодлогын судлаачтай хийсэн ярилцлагын хэсгээс.

ГБХ-ийн аливаа үйлдлүүд нь бусад гэмт хэрэг, зөрчилтэй харьцуулахад дараах байдлаар онцлог байдаг. Үүнд:¹⁹

- а) Субъектийн хувьд ГБХ нь ихэвчлэн эдийн засаг, эрх мэдлийн тэгш бус харьцаатай гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээдүүдийн хооронд үйлдэгддэг.
- б) Байнга давтамжтай, далд нууцаар үйлддэг. Хүчирхийллийн үйлдэл тухайн хүний үзэл хандлагатай холбоотой учир үзэл бодол нь өөрчлөгдөөгүй цагт давтагдсаар л байдаг. Давтамж нь янз бүр байх бөгөөд зарим тохиолдолд 1-2 жилийн зайтай байх тохиолдол бий.
- в) ГБХ тойрог хэлбэрээр байнга давтагдан даамжирч байдаг бөгөөд хохирогч уг эргүүлгээс гарахад хэцүү байдаг.

Дээрх хоёр ярилцлагаас дүгнэвэл цагдаа, шүүх, прокурорын байгууллага гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчлийг шалган шийдвэрлэхэд гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээд гэсэн ойлголтыг нэг мөр ойлгоогүйгээс гэмт хэрэг, зөрчлийн хэргийн зүйлчлэл хийхэд бэрхшээл тулгарч, цагдаагаас ГБХ зөрчил байна хэмээн хэрэг бүртгэлтээ хийгээд явж байхад прокурорын хяналтаар зүйлчлэлийг өөрчлүүлэх, хэргийн нөхцөл байдлыг шинээр судлах зэрэг процессыг даамжруулах маргаан бүхий асуудлууд гардаг болох нь тогтоогдож байна. Иймд гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээдүүд хоорондын маргаан бүрийг ГБХ-ийн зөрчил хэмээн үзэж, хэтэрхий чанга буюу зөвхөн баривчлах шийтгэл оноож буй нь алдаа, дутагдалтай, эргээд гэр бүлийн нандин харилцааг сэвтүүлэх, цаашлаад гэр бүл салалтад нөлөөлж байгааг үгүйсгэх аргагүй.

Дээр дурдсанчлан цагдаагийн алба хаагчид ГБХ-ийн шинж байдлыг сайтар ойлгож, тухайн тохиолдол хуульд заасан гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээдүүдийн хооронд хэдий ч нэг удаагийн маргаан бүхий шинжтэй, хохирогчийн буруутай үйлдлээс бус үнэхээр эрх мэдлийн тэнцвэргүй харилцааны үндсэн дээр ГБХ-ийн 4 хэлбэрийн аль нэгээр²⁰ хүчирхийлэл үйлдэгдсэн, тэр нь давтагддаг эсвэл давтагдах шинжтэй эсэхэд мэдрэмжтэй хандах юм. Мөн шүүхээс энэ төрлийн зөрчил, гэмт хэргийг шийдвэрлэхэд практик тогтсон, прокурорын байгууллага мөн түүний дагуу хяналт тавьж шийдвэрлэдэг бол цагдаагийн байгууллага, ГБХ-ийн зөрчлийн хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулдаг албан хаагчдад зориулсан сургалт зохион байгуулж, ойлголтоо нэгтгэн хууль тогтоомжоо нэг мөр хэрэглэх хэрэгтэй.

Цагдаагийн алба хаагч нь хууль сахиулагч болохынхоо хувьд хэрэг, зөрчлийг зүйлчлэхдээ хуульд заасан утга агуулгаар ойлгож, хуулийн дагуу чиг үүргээ хэрэгжүүлдэг тул практикт тулгарч буй энэхүү асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд хууль тогтоомжоо нарийвчлан зохицуулж, аргачлалаа боловсронгуй болгон энэ төрлийн гэмт хэрэг, зөрчил дээр ажилладаг цагдаагийн ажилтнуудыг чадавхжуулах тал дээр дорвитой арга хэмжээ авах нь зүйтэй.

19 Олон улсын хөгжлийн эрх зүйн байгууллага (IDLO), Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчид үзүүлэх үйлчилгээ" мэргэжилтнүүд болон өмгөөлөгчдөд зориулсан гарын авлага, УБ, 2020 он, 12 дахь тал.

20 ГБХТхуульд зааснаар ГБХ нь сэтгэл санааны; эдийн засгийн; бие махбодийн; бэлгийн хүчирхийлэл гэсэн 4 хэлбэртэй.

2. Шийтгэлийн үр нөлөөтэй байдал

Зөрчлийн тухай хуульд зөрчил үйлдэгчид оноож буй “Шийтгэлийн зорилго нь хүн, хуулийн этгээдийг зөрчил үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, зөрчил үйлдсэн тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх, шударга ёсыг тогтооход оршино.”²¹ хэмээн тодорхойлсон байдаг. Хуулийг зөрчвөл хүлээлгэх хариуцлагыг хуульчилж олон нийтэд хууль зөрчсөнөөс үүсэх үр дагаврыг таниулах замаар урьдчилан сэргийлэх ба хууль зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд хуулийн хариуцлага хүлээлгэх замаар хууль, шударга ёсыг тогтоодог.²² Ийнхүү шударга ёсыг тогтоохдоо зөрчил үйлдэгчийн хүлээж буй хариуцлага нь тухайн үйлдсэн зөрчилдөө тохирсон бөгөөд гэмт хэргийн шинжтэй зөрчлийн хэргийн хувьд дахин үйлдэгдэх нөхцөл байдлыг арилгах, үйлдлийнхээ хор уршгийг ойлгосон байх ёстой.

Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулга болон зөрчлийн хууль мөрдөгдөхөөс өмнө 2015-2016 онд гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг болон захиргааны хариуцлагын тоо төдийлөн буураагүй. 2017 онд өмнөх онд 1886 байсан зөрчил 4369 болж огцом өссөн. 2018 онд гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг 197, зөрчил 4270²³, 2019 оны байдлаар 8229 болж өссөн. Судлаачид энэ төрлийн зөрчил, гэмт хэргийн тоо өсөлттэй байгааг ГБХТхууль батлагдаж, гэр бүлийн хүчирхийллийн талаарх мэдээллийг иргэд, цагдаагийн байгууллагад шуурхай дамжуулдаг болж иргэний үүргээ биелүүлж байгаатай, цагдаагийн зүгээс дээрх дуудлага, мэдээллүүдийг нэн тэргүүнд шалгаж хүчирхийлэл үйлдэгчийн үйлдэл бүрд хуулийн хариуцлага ногдуулж байгаатай холбоотой²⁴ хэмээн тайлбарладаг хэдий ч бодит байдалд ГБХ-ийн зөрчлийг давтан үйлдэгчдийн тоо их байгаагаас харахад зөрчилд оноож буй шийтгэл үр нөлөө багатай, нөгөөтэйгүүр зарим тохиолдолд тохирсон шийтгэл болж чадахгүй байгаа юм.

Зөрчлийн тухай хуулиар ГБХ-ийн зөрчил үйлдэгчид 7-30 хоног баривчлах, баривчилгаанд байгаа хугацаанд албадан сургалтад хамруулах шийтгэл ногдуулдаг. Энэхүү шийтгэлийн оновчтой байдлыг судлахын тулд баривчлах болон албадан сургалтын талаар задлан авч үзье.

А) Баривчлах шийтгэлийн тухайд

Гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчил гаргасны улмаас баривчлагдсан иргэдийн тоо сүүлийн 3 жилийн үзүүлэлтийг Цагдаагийн ерөнхий газрын урьдчилан сэргийлэх хэлтсийн гаргасан статистик мэдээнээс авч үзэхэд тогтмол өссөн буюу тухайлбал, нийслэлийн хэмжээнд ГБХ-ийн зөрчил хамгийн ихээр бүртгэгддэг Баянзүрх дүүргийн хувьд зөвхөн ГБХ-ийн зөрчил үйлдэн баривчлагдсан хүмүүсийн тоо 2019 онд өмнөх оныхоос 2,3 дахин өсчээ.

21 Зөрчлийн тухай хууль, 3.1 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг.

22 Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар, НҮБ-ын хөгжлийн хөтөлбөрийн Монгол дахь суурин төлөөлөгчийн газар, Байгаль орчин, геологи, уул уурхайн хяналтад хүний эрх, хууль дээдлэх зарчмыг хангах нь сургалтын гарын авлага, УБ, 2019 он, 14 дэх тал.

23 Шүүхийн судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн “Монгол Улсын шүүхийн 2018 оны шүүн таслах ажиллагааны тайлан” УБ, 2018 он, 28 дахь тал.

24 ХЗДХЯ, Эрүүгийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаар танилцуулга, УБ, 2018 он.

График 2. Баянзүрх дүүрэг дэх баривчлах байрны баривчлагдсан этгээдийн мэдээ

ГБХ үйлдэх зөрчил, гэмт хэрэг нэмэгдэх, давтан үйлдэгдэх, түүний улмаас гэр бүлийн гишүүдийн эрх зөрчигдөж, хохирогчдын тоо даган нэмэгдэж байгаа нь урьдчилан сэргийлэх ажлыг цаашид эрчимжүүлэх, зан үйлд нөлөөлөх сургалтын үр нөлөөг дээшлүүлэх шаардлагатайг харуулж байна.

Хууль бол нэг талаас иргэн бүр эрхээ чөлөөтэй эдлэх боломж нөхцөл, баталгааг бүрдүүлж буй төрийн үүргийн үндсэн хэлбэр болох тул хуулийн үйлчлэл буюу үйлчилгээ нь нэгдмэл, цогц, шуурхай хэрэгжих, нэг мөр ойлгогдох ёстой, иргэдэд цаг хугацаа алдах, нэмэгдэл зардал чирэгдэл үүсгэх, зөрчил гаргаж болох нөхцөл байдалд зориуд хүргэхээр байх ёсгүй.²⁵

Вард Фарнсвортын Эрх зүйн аналитист номонд дурдагдсан нэгэн онол нь “Thinking at the margin” буюу дараагийн алхмынхаа талаар бодох гэсэн үг юм. Халуун өдөр уусан эхний аяга нимбэгний ундаа таны цангааг тайлдаг бол дараагийн аяга ундаа нь тийм ч их биш байх магадлалтай. Хэрэв та захын зайд бодож байгаа бол дараагийн эсвэл нэмэлт үйлдэл нь таны хувьд ямар утга учиртай болохыг бодно”²⁶. Үүнээс үзвэл ГБХ үйлдсэн хүнд эхний удаад нь шууд баривчлах ял оноож байгаа нь түүнийг хийсэн үйлдлээ ухамсарлаж дахин үйлдэхгүй байхыг анхааруулж байгаа хэлбэр боловч дахин хүчирхийлэл үйлдэн ирж байгаа нь түүнд уг шийтгэлийн арга хэмжээ хүрч ажиллахгүй байгааг харуулж байна. Эхний удаад баривчлагдан гарч ирээд 2 дахь удаагаа баривчлагдахад түүнд уг шийтгэл нь тийм ч хүндээр тусахгүй бөгөөд түүнийг ямар ч айх айдасгүй болгож байж магадгүй юм. Тиймээс эхний үйлдэл дээр нь баривчлах арга хэмжээ авах нь оновчтой биш гэж үзэх боломжтой байна. Баривчлах арга хэмжээ нь хамгийн сүүлийн буюу дахин хүчирхийлэл үйлдэж байгаа хүнд чиглэсэн хатуу арга хэмжээ байх нь зүйтэй.

Судалгааны ажлынхаа хүрээнд 2021 оны 09 дүгээр 01-ний өдөр Баянзүрх дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх дээр ГБХ-ийн үйлдсэн зөрчлийн хэргийн шүүх хуралд ажиглагчаар оролцсон бөгөөд дараах нөхцөл байдал ажиглагдсан.

25 Г.Ганбаатар, Л.Оюунчимэг, “Зөрчлийн тухай хууль дахь зөрчилдөөн бүхий зарим асуудал” Шүүх эрх мэдэл №4(2017), 103 дахь тал.

26 Ward Farnsworth, The Legal Analyst, University of Chicago press, 2007, Chapter 3.

1. Зөрчлийн хэрэг 1-д, зөрчилд холбогдогч эхнэрийгээ зодсон, хүсэл зоригийнх нь эсрэг тодорхой үйлдэл хийх, хийхгүй байхыг албадсан, хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан ба удаа дараа ГБХ-ийн болон өөр бусад зөрчлийн хэрэгт холбогдож байсан. Өмнө нь Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 11.7 дугаар зүйлд заасан гэр бүлийн хүчирхийлэл байнга үйлдэж, 1 жилийн хорих ял эдэлсэн. Гэсэн хэдий ч 2021 оны 08 дугаар сард ГБХ-ийн давтан зөрчил үйлдэж, шүүхээс 15 хоног баривчилж, 20 цагийн албадан сургалтад хамруулах шийтгэл оноосон.
2. Зөрчлийн хэрэг 2-т, зөрчилд холбогдогч удаа дараа архидан согтуурч, нийтийн амгалан тайван байдал алдагдуулах зөрчил үйлдэж байсан бөгөөд хамтран амьдрагчийнхаа биед халдсан, бага насны хүүхдийн дэргэд хүчирхийлэл үйлдэн, ГБХ-ийн зөрчилд холбогдсон. Шүүх хуралдааны үеэр хохирогч “Би айлгая гэж бодоод цагдаа дуудсан, тухайн үедээ худал мэдүүлэг өгсөн юм” хэмээн мэдүүлгээ буцаасан. Уг зөрчлийн хэрэгт ГБХ үйлдсэн нь нотлогдож байх тул шүүхээс 20 хоног баривчлах, 30 цаг албадан сургалтад хамруулахаар шийдвэрлэсэн.
3. Зөрчлийн хэрэг 3-т, зөрчилд холбогдогч эхнэрээ зодсон, хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан үйлдэл нь нотлох баримтаар тогтоогдож байгаа тул шүүх 7 хоног баривчлах, 10 цагийн албадан сургалтад суух шийтгэл оноосон. Тус зөрчлийн хэргийн хувьд зөрчил үйлдэгч өөрийгөө өмгөөлөн тус үйлдэл нь эхнэрийн буруутай үйлдлээс болсон, “би гэрээсээ хол, олон хоногоор явдаг ажилтай, тэр хооронд эхнэр хүүхдүүдийг өөр айлд аваачиж, гэртээ өөр хүмүүс дагуулан ирдэг” зэрэг тайлбарыг хэлсэн боловч шүүх зөрчил үйлдсэн нь нотлогдож байгаа учир шийтгэлийг оногдуулсан.
4. Зөрчлийн 4-т, хамтран амьдрагчийнхаа биед халдаж, шүүхээс 7 хоногийн баривчлах шийтгэл оногдуулахад ГБХ үйлдсэн зөрчил үйлдэгч “Би хийсэн үйлдэлдээ гэмшиж байна. Би өвчтэй ээжийгээ асардаг, намайг баривчилгаанд байх хугацаанд ээжийг маань асрах хүн өөр байхгүй” хэмээн тайлбар хэлж байсан.

Дүгнэхэд:

Зөрчлийн тухай хуулийн эрүүгийн хуулиас ялгагдах онцлог нь тухайн зөрчлийн хэрэг үйлдэгчийн санаа, сэдэл, учир холбогдлыг харгалзан үздэггүй, хуулиар хориглосныг үйлдсэн үйлдэл, эс үйлдэхүй үйлдэгдсэн тохиолдолд зөрчлийн хуулиар хариуцлага хүлээлгэдэг явдал юм. Гэтэл эрүүгийн шинжтэй энэ төрлийн зөрчлийн хэргүүд нь тохиолдол бүрийн нөхцөл байдал өөр өөр шинжтэй байх нь олонтаа бөгөөд анх тухайн зөрчил үйлдэгчид хийгээд, хохирогчийн буруутай үйлдлээс болж ГБХ үйлдэж байгаа тохиолдолд ч хуулиар өөр сонгох шийтгэлийн төрөл байхгүй, зөвхөн баривчлах шийтгэлийг хуульчилж буй нь, ГБХТхуулийн зорилгод нийцэхгүй байна. Гэр бүлийн хүчирхийлэлд оногдуулж буй баривчлах шийтгэл үр дүн муутай, хүчирхийлэл үйлдэгчид нөлөөлж чадахгүй, гэр бүлд эргээд сэтгэл санаа, эдийн засгийн хохирол учруулж байгаа учир тухайн хохирогч мэдүүлгээсээ буцах, торгуулийн дүн бага зөрчлөөр шийдүүлэх, улмаар цагдаагийн байгууллагад гомдол мэдүүлэхээ болих шийдэлд хүрч байгаа нь хүчирхийллийг даамжруулах эрсдэлтэй²⁷ байна.

27 Нээлттэй нийгэм форум, Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчил, гэмт хэргийн шийдвэрлэлт, ял шийтгэл оногдуулж буй байдал орон нутагт, УБ, 2021 он, 3 дахь тал.

Түүнчлэн ГБХ үйлдэгч нь хүчирхийлэл давтан үйлдсээр байгаагаас дүгнэхэд зөрчил үйлдэгчтэй тулж ажиллах албадан сургалтын хөтөлбөрийн агуулга, чанарыг сайжруулах, энэ талаар илүү анхаарах, өөр төрлийн шийтгэл, арга хэмжээ үгүйлэгдэж байна. Гэр бүлийн анх тутам үйлдсэн хүчирхийллийг хүчирхийллийн аргаар шийдвэрлэх нь оновчтой арга зам биш²⁸ болох нь шүүхийн практикаас харагдаж байна. ГБХ- шууд баривчилснаар гэр бүлийн хүчирхийллийг хязгаарлах, зогсоох бус эсрэгээр гэр бүлийн гишүүдийн харьцаа, хоорондын итгэлцлийг үгүйсгэх, сөрөг, ноцтой үр дагаварт хүргэж болох нөхцөл байдал шүүхийн практикаас ажиглагдаж байгааг анхаарах нь чухал юм.²⁹

Жишээ болгон шүүхийн шийдвэрээс дурдвал 2021 оны 5-р сарын 21-ний өдрийн 2021/ДШМ/510 дугаартай Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн хэргийн хохирогчийн мэдүүлэгт “чи намайг 7 хоног баривчилгаанд явуулаагүй байсан бол би энэ хэргээс мултарчих байсан юм хэмээн цохиж зодсон”, “ингээд тэр эд мөрийн баримт гээд байгаа юмаа сонсгоорой хэмээн утсыг авч шидэн эвдэлсэн”³⁰ гэснээс харахад хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдийг баривчлах нь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх бус харин бүр өш хонзонгийн улмаас дахин гэмт хэрэг үйлдэх сэдлийг бий болгодог болох нь харагдаж байна. Үүнээс үзэхэд ГБХ үйлдсэн хүнийг шууд баривчилснаар уг хүн нь дуудлага өгч гомдол гаргасан хохирогчид өс хонзон санан улмаар дахин хүчирхийлэл үйлдэх сэдэл болдог нь практикаас харагдаж байна. Хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдэд хийсэн үйлдэлдээ гэмших, дахин хүчирхийлэл үйлдэхгүй байх санаа сэдлийг өгөх нь чухал байгаа боловч Зөрчлийн тухай хуулиар шууд баривчилж байгаа нь уг зорилгод хүрэхэд саад болж байна.

Б) Албадан сургалтын тухайд

Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтыг Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн хууль, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль болон гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд заасны дагуу зохих шийтгэл авсан этгээдэд албадлага болгон хэрэглэдэг.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 147 дугаар зүйлийн 147.5 дахь хэсэгт баривчлах байр нь баривчлагдсан этгээдийн зан үйлд нөлөөлөх, зөрчлийг давтан гаргахаас урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн сургалт зохион байгуулна гэж заасан. Гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчил үйлдэгчийг албадан сургалтад хамруулахын гол зорилго нь давтан зөрчил гаргуулахгүй байх юм. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх сургалт нь гэр бүлийн зөрчилдөөнтэй асуудлыг хүч хэрэглэхгүйгээр шийдвэрлэх, амьдралын эерэг хандлагатай иргэн болгон төлөвшүүлэх зорилготой хэдий ч үр дүн нь зорилгоо бүрэн хангаж чадахгүй байна.³¹

28 Г.Ганбаатар, Л.Оюунчимэг, “Зөрчлийн тухай хууль дахь зөрчилдөөн бүхий зарим асуудал” Шүүх эрх мэдэл №4(2017), 100 дахь тал.

29 Г.Ганбаатар, Л.Оюунчимэг, “Зөрчлийн тухай хууль дахь зөрчилдөөн бүхий зарим асуудал” Шүүх эрх мэдэл №4(2017), 108 дахь тал.

30 Шүүхийн шийдвэрийн нэгдсэн сан / www.shuukh.mn/-аас түүвэрлэн авав.

31 Ц.Алтанцэцэг, С.Эрдэнболор “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалт: Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалтын өнөөгийн байдал” Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №1 (2020).

Тухайлбал, ННФ-аас хийсэн судалгаагаар Цагдаагийн газрын Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтын сэдэв, хөтөлбөрөөс харахад тухайн хүмүүст ихэвчлэн хууль, дүрмийн талаарх мэдлэг, архи тамхины хэрэглээ буюу хорт зуршлын сөрөг үр дагаврын талаар сургалт хийдэг нь төдийлөн үр дүнтэй биш байна³² хэмээн дүгнэжээ.

"Зөрчлийн хэрэг үйлдэн баривчлах шийтгэл авсан хүмүүст ордог албадан сургалт нь үнэхээр үр нөлөөгүй, хүнд нөлөөлж ч чаддаггүй. Ялангуяа 7 хоногийн баривчилгаагаар ирсэн хүмүүс бол харгалзагч, нийгмийн ажилтнуудтай зүй бусаар харьцдаг, тэнд байгаа хүмүүстэй маазарч байгаад л гараад явдаг. Албадан сургалтын агуулга нь хувь хүнд чиглэсэн бус хууль тогтоомжоор болох, болохгүй гэсэн зүйлсийг л заадаг. Давтан зөрчил үйлдээд орж ирсэн хүмүүст ч өнөө л нэг сургалтаа дахин дахин давтсаар байгаад гаргадаг."³³

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд зааснаар гэр бүлийн зөрчилдөөнтэй асуудлыг хүч хэрэглэхгүйгээр шийдвэрлэхэд чиглэсэн зан үйлд нөлөөлөх сургалт нь:

- Сайн дурын
- Албадан гэсэн хэлбэртэй байна.³⁴

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд заасан зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтыг баривчлах, албадан сургалтад хамруулах шийтгэл хүлээсэн этгээдэд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх, цагдаагийн байгууллага зохион байгуулах ба уг сургалтын хөтөлбөр, журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн засгийн газрын гишүүн батална гэсний дагуу Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын А/73 тушаалаар баталсан.

Тус «Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтын хөтөлбөр»-ийн 9.2-т "Сургалт тус бүрийн үргэлжлэх хугацаа, сургалтын нийт цаг 23-56 цаг байна" гэж заасан бөгөөд сургалтын төрлийг дараах байдлаар ангилан тусгажээ.

1. Сэтгэл зүйн сургалт
 - Архинд донтолт, болон түүний хор уршгийн талаар
 - Хүчирхийлэл үйлдэх зан үйлийг хэрхэн зохицуулах
 - Уур бухимдлыг хэрхэн зохицуулах
 - Харилцах ур чадвараа дээшлүүлэх
 - Бэлгийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх
 - Өөрийн үнэлэмжийг дээшлүүлэх
 - Хүчирхийллээс үүдэх хүүхдийн сэтгэл зүй
 - Гэр бүлийн сэтгэл зүйг төлөвшүүлэх
2. Эрх зүйн сургалт
 - Гэр бүлийн тухай хууль, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хууль
 - Зөрчлийн тухай хууль, Эрүүгийн хууль
 - Бясалгалын сургалт

32 Нээлттэй нийгэм форум, Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчил, гэмт хэргийн шийдвэрлэлт, ял шийтгэл оногдуулж буй байдал орон нутагт, УБ, 2021 он, 3 дахь тал.

33 Баривчлах байрны ажилтантай хийсэн ярилцлагын хэсгээс.

34 Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль (2016) 44.1.

Дээрх сургалтын төрлүүдийг авч үзвэл хэрэг, зөрчил үйлдэгчдийн зан үйлд нөлөөлж, үйлдлийнх нь хор уршгийг ойлгуулж, дахин хэрэг, зөрчил үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх чухал ач холбогдолтой өргөн хүрээний сургалтын агуулгатай журам боловсруулан гаргасан байна. Гэвч бодит нөхцөл байдал дээр албадан сургалтын үйл ажиллагаа бодит үр дүнтэй байх хийгээд сургалтын зорилгодоо³⁵ ч бүрэн нийцэж чадахгүй байгаа нь энэ төрлийн зөрчил, гэмт хэргийн тоо буурахгүй байгаагийн томоохон нэг хүчин зүйл болж байна.

Албадан сургалттай холбоотойгоор судлаачдын шүүмжлэл дагуулсан нэг зүйл нь Зөрчлийн тухай хуулийн 4.5-т “албадан сургалт 10-50 цагийн хугацаатай байна” гэж заасан байх ба уг журмаар сургалтын нийт цаг 23-56 цаг байдаг. Практикт сургалтыг хэрэгжүүлэх нэгжүүд сургалтын цагийг шийтгэвэрт заасан хугацаатай уялдуулахдаа агуулгын залгамж холбоог алдагдуулах, сургалтын хөтөлбөрт тусгагдсан агуулгыг хасах, хамааралгүй сэдэв оруулах, агуулгыг гүйцэт орохгүй байх зэрэг нөхцөл байдлыг үүсгэдэг гэсэн байна. Түүнчлэн манай орны хувьд мэргэжилтнүүдийн бэлтгэгдсэн байдал хангалтгүй, боловсон хүчин цөөн, төсөв, санхүүжилт муу зэрэг олон асуудлын улмаас сургалтын чанар маш муу, сургалтад хамрагдагчдад нөлөөлөх чадваргүй байна. Мөн уг журамд заасны дагуу сургалтыг төрийн болон төрийн бус байгууллагатай гэрээ байгуулан хамтран зохион байгуулах бөгөөд зөвхөн нийслэлийн хэмжээнд баривчлах байрны ажилтнаас мэдээлэл авахад албадан сургалт нь үр нөлөөгүй, сайжруулах шаардлага байгааг дурдаж байхад орон нутагт зан үйлд нөлөөлөх сургалт орох мэргэжилтэн хомс, хамтран ажиллах байгууллага хүрэлцээгүй байдаг байна.

Зарим тохиолдолд ГБХ нь харилцан хоёр хүний буруутай үйлдэл, таагүй харилцаа, хохирогчийн буруугаас болж үйлдэгддэг тул энэ тохиолдолд сайн дурын сургалтад хэрэг, зөрчилд холбогдогч нарыг хамтад нь суулгадаг эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох хэрэгтэй. ГБХТхуульд заасан уг сайн дурын сургалтыг ямар тохиолдолд, хэнд, хэрхэн орох тухай зохицуулалт байхгүй, зөвхөн зөрчил үйлдэгчид баривчлах хугацаанд нь үр нөлөөгүй албадан сургалт ороод эргээд л нөгөө хүн нь хуучин нөхцөл байдал, гэр бүлийн таарамжгүй харилцаатай ахуйдаа очдог энэ байдлыг анхааран авч үзэх нь зүйтэй.

Хууль зөрчигдөхгүйгээр амьдралд шууд хэрэгжих, үйлчлэх үндсэн нөхцөл, арга зам нь тухайн хууль дахь иж бүрэн зохицуулалт буюу хамгийн гол нь хуулийн хэрэгжилтийг нэг мөр хангах хариуцлагын оновчтой механизм, түүний тодорхой, ойлгомжтой байдал билээ. Иймд асуудлаа өргөн хүрээгээр нь харан системээр нь засаж, сайжруулах, хууль тогтоомж, дүрэм журамдаа нарийвчилсан зохицуулалтаа нэмж, өөрчлөх, эргээд уг хуулийнхаа хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавин ажиллаж, албадан сургалтын хөтөлбөрт заасан эдгээр сургалтуудыг бодит нөхцөл байдалд хэрхэн орж байгааг өөрчлөх, сургалт орж байгаа хүмүүсийг чадавхжуулах, илүү мэргэжлийн хүмүүсээр сургалт оруулахын тулд төсөв, санхүүгийн асуудлыг шийдвэрлэх хэрэгтэй.

35 Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтын хөтөлбөр, 3 дугаар зүйлийн 3.1. Хорих ял болон захиргааны журмаар баривчлах шийтгэл хүлээсэн этгээдийг гэмт, хэрэг зөрчил үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүлийн тогтвортой байдлыг хангах, өөрийгөө тайвшруулах чадвартай, амьдралын эерэг хандлага, зөв дадал, бодол санаатай иргэн болгон төлөвшүүлэхэд энэхүү хөтөлбөрийн зорилго оршино.

2.1.1 ГБХ-ийн зөрчил ба гэмт хэргийн уялдаа холбоо

Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйлд зааснаар гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн ГБХ үйлдэх зөрчлөөс ялгагдах гол шинж нь гэмт хэргийг “байнга” үйлдэх объектив шинж болон учирсан хохирол, нийгэмд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл үр дагавар нь энэ төрлийн зөрчлөөс үлэмж их байдаг. Гэмт хэргийн “байнга” гэх объектив шинж нь гэмт этгээдээс гэр бүлийн хамаарал бүхий хүний эсрэг хүчирхийллийн үйлдлийг тодорхой хугацааны завсарлагатайгаар гурав ба түүнээс дээш удаа үйлдсэн байх, тэдгээрийн алинд нь ч ял шийтгүүлээгүй байх, гэмт зан төлөв нь амьдралд хэвшин тогтсон дадал зуршил болсон байх, үйлдэл бүр бие даасан гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжийг агуулсан байх зэрэг болно.³⁶ Зөрчлийн тухай хуулийг Эрүүгийн хуультай нягт уялдуулах асуудал маш чухал атал уг асуудал зарим талаар дутмаг байна. Гэмт үйл явдал буюу зөрчлийн нийгмийн аюул, үнэт зүйлс, эрх ашигт учруулсан гэм хор (хохирол, хор уршиг)-ын шинж байдал зэргийг харгалзан гэмт хэрэг эсхүл зөрчилд тооцох шалгууртай, түүнчлэн Эрүүгийн хуульд заасан гэмт хэргийн зарим шинж хангагдаагүй эсхүл Эрүүгийн хуулиар гэмт хэрэгт тооцоогүй бусад зарим зөрчлийг Зөрчлийн хуулиар зөрчилд тусгайлан тооцсон байх нь гэмт хэрэг, зөрчилтэй иж бүрэн тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх бодлого, зохицуулалт болдог.³⁷

Зөрчлийн тухай хуульд ГБХ үйлдэх зөрчил нь дотроо 4 шинжтэйгээр хуульчлагдсан байх ба тэдгээр 4 шинжийн 2 нь Эрүүгийн хуульд хуульчлагдаагүй. Тодруулбал, хүсэл зоригийнх нь эсрэг тодорхой үйлдэл хийх, эс үйлдэх, бусадтай харилцахыг хязгаарласан гэх үйлдлүүд нь Эрүүгийн хуульд байхгүй. “Заавал нэг хүчирхийллийн шинж нь байнгын байхыг шаардахгүй, өөр өөр шинж нь давтагддаг бол байнгын гэж үзэж болох”³⁸ бөгөөд Зөрчлийн тухай хуулиар уг Эрүүгийн хуульд тусгагдаагүй зөрчлөөр 2-3 удаа баривчлах шийтгэл ногдуулаад дараагийн удаад нь эрүүгийн хэрэг үүсгэх гэхээр уг зөрчлийн шинж нь гэмт хэрэгт тооцогддоггүй асуудал практикт бий болоод байна.

Шүүхээр шийдвэрлэсэн зарим хэргүүдийн шийтгэх тогтоолтой танилцахад уг гэмт хэргийн зүйлчлэлийг ялгамжтай байдлаар хийж, хүний эрхийг зөрчих эсхүл ял завшуулж буй нь харагдсан юм. Энэ нь нэг талаас эрүүгийн хуулийн зохицуулалт учир дутагдалтай, хийдэл, зөрчилдөөнийг агуулсан нөгөө талаас шинэ төрлийн гэмт хэрэг утгаар практикт тогтсон жишиг, уламжлал ялгамжтай байгаатай холбоотой. Үүний бодит жишээг доорх шүүхийн шийдвэрийн жишээнээс харж болно.

36 Олон улсын хөгжлийн эрх зүйн байгууллага (IDLO), Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчид үзүүлэх үйлчилгээ Мэргэжилтнүүд болон өмгөөлөгчдөд зориулсан гарын авлага, УБ, 2020 он, 82 дахь тал.

37 Г.Ганбаатар, Л.Оюунчимэг, “Зөрчлийн тухай хууль дахь зөрчилдөөн бүхий зарим асуудал” Шүүх эрх мэдэл №4 (2017), 106 дахь тал.

38 Бодлогын судлаачтай хийсэн ярилцлагын хэсгээс.

Хүснэгт 3. Шүүхийн шийдвэрийн жишээ³⁹

№	Шүүх	Шийдвэрийн огноо, дугаар	Шүүхийн шийдвэрийн агуулга, үндэслэл
1	Төв аймгийн Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	2021.07.19 Дугаар 2021/ДШМ/69	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан үндэслэл журмын дагуу хэрэгт авагдсан нотлох баримтуудаас үзвэл Ж.Д нь архи согтууруулах ундааны зүйл хэрэглэсэн үедээ Төв аймгийн Зуунмод сумын 3 дугаар багийн 4-15 тоотод байх гэртээ 2020 оны 06 дугаар сарын 28-ны өдөр хамтран амьдрагч Б.Цэнддоог “айлд хаяж явлаа” гэх шалтгаанаар зодож хамрыг нь хугалж эрүүл мэндэд нь хөнгөн хохирол санаатай учруулсан, мөн гэр бүлийн хамаарал бүхий харьцаатай хүн болох хамтран амьдрагч Б.Цэнддоог 2020 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдөр “айлд хоолоо” гэх шалтгаанаар хэрүүл маргаан үүсгэж, улмаар ёс бус үг хэлж, галын дэгээ төмөр хэрэглэн зодсон, 2021 оны 01 дүгээр сарын 21-22-нд шилжих шөнө ёс бус үг хэрэглэж, цамцтай, хөл нүцгэн гэрээсээ хөөж гаргасан, 2021 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдөр хэрүүл маргаан үүсгэж, ёс бус үг хэрэглэж, куртикийн малгайнаас нь болон үснээс нь зулгааж чирэн байнга зодож, харгис хэрцгий харьцан, догшин авирлаж гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн гэмт хэрийн үйл баримт тогтоогдож байна. Давж заалдах шатны шүүх хуралдаанд оролцсон шүүгдэгчийн өмгөөлөгч С.Сувдмаа шүүх хуралдаанд гаргасан саналдаа: Шүүхээс Ж.Дгийн нэг удаагийн үйлдэлд нь давхардуулан Зөрчлийн тухай болон Эрүүгийн хуулиар давхардуулан хариуцлага тооцсон гэх саналыг хэлсэн. Б.Батцэнгэлийн үйлдсэн дээрх гэмт үйлдлийг Төв аймгийн прокурорын газраас Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 11.6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, мөн хуулийн тусгай ангийн 11.7 дугаар зүйлийн 1.1, 1.2-т тус тус зааснаар зүйлчилсэн хэргийн зүйлчлэл зөв байна. Анхан шатны шүүх Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 34.14 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь тухайн шүүгдэгчийн хувьд прокуророос шүүхэд шилжүүлсэн эрүүгийн хэргийн хүрээнд явагдана” гэж заасны дагуу хуульд зааснаар шүүх хуралдаанд оролцогч нарын дүгнэлт, тайлбар, шинжлэн судалсан бичгийн нотлох баримтуудад үндэслэн хууль зүйн үндэслэл бүхий дүгнэлт хийжээ. Иймд шийтгэх тогтоолыг хэвээр үлдээж, шүүгдэгч Ж.Дгийн өмгөөлөгч С.Сувдмаагийн гаргасан “...мөрдөн байцаалтын шатанд хэт нэг талыг баримтлан Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг зөрчиж нотлох баримт цуглуулсан тул шийтгэх тогтоолыг хүчингүй болгож хэргийг нэмэлт мөрдөн байцаалтад буцааж өгнө үү...” гэх агуулга бүхий давж заалдсан гомдлыг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгон шийдвэрлэх нь зүйтэй гэж давж заалдах шатны шүүхээс дүгнэв.

39 Шүүхийн шийдвэрийн нэгдсэн сан /www.shuukh.mn/-аас түүвэрлэн авав

Уг шүүхийн шийдвэрээс харахад давж заалдах шатны шүүх хуралдаанд оролцсон шүүгдэгчийн өмгөөлөгч С.Сувдмаа шүүх хуралдаанд гаргасан саналдаа: Шүүхээс Ж.Дгийн нэг удаагийн үйлдэлд нь давхардуулан Зөрчлийн тухай болон Эрүүгийн хуулиар давхардуулан хариуцлага тооцсон гэсэн нь Эрүүгийн хуулийн 1.3.5-р зүйлд заасан “Нэг гэмт хэрэгт нэг удаа ял оногдуулна” гэсэн шударга ёсны зарчмыг зөрчиж байх магадлалтай байна.

Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 10.1 дүгээр зүйлд заасан “Хүнийг алах” гэмт хэргийн хүндрүүлэх нөхцөл болох “гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэж” гэх ойлголтыг, мөн эл нөхцөлийг иш татсан диспозици хэлбэртэйгээр хүний эрүүл мэндэд хүнд, хүндэвтэр, хөнгөн хохирол учруулсан гэмт хэргүүдэд хүндрүүлэх нөхцөл болгон хуульчилсан бөгөөд ийм хэргүүдийг зүйлчлэхэд Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 11.7 дахь хэсэгт заасан гэмт хэрэгтэй нийлмэлээр, зарим тохиолдолд тухайн хүндрүүлэх нөхцөлийг дангаар хэрэглэн зүйлчилж байна.

Нэг үйлдэл, эс үйлдэхүйгээр Эрүүгийн хуулийн хоёр буюу түүнээс дээш өөр өөр зүйлд заасан гэмт хэргийг бие даасан бүрэлдэхүүнтэйгээр үйлдсэнийг ойлгох бөгөөд шалтгаант холбоо нь онолын үүднээс эдгээр гэмт хэрэг нь хоёул материаллаг бүрэлдэхүүнтэй байх боломжгүй. Дээрх тохиолдол нийлмэлээр зүйлчлэгдэж буй гэмт хэргүүд төгс үйлдэгдсэн буюу Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн диспозицид заасан объектив, субъектив бүх шинжүүдийг бүрэн хангасан байх ёстой.

Харин нэг удаагийн үйлдлээр буюу зөрчил үйлдэх явцдаа гэр бүлийн хамаарал бүхий хүнийг санаатай алсан, хүнд, хүндэвтэр, хөнгөн хохирол учруулсан бол дангаар буюу Эрүүгийн хуулийн 10.1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2.8, 11.1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2.1, 11.4 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2.1, 11.6 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгүүдээр тус тус зүйлчилнэ. Гэр бүлийн гишүүдийн хоорондын таарамжгүй харьцаа, хохирогчийн илтэд буруутай үйлдэл, үйл ажиллагаа, эр эмийн бодитой хардалт зэргээс улбаалан үйлдэгдэн гарсан хэргийг ийнхүү хүндрүүлэн зүйлчлэх нь хуулийн үндэслэлгүй зүйлчлэл болно.

Гаднын орнуудын нийтлэг жишиг хандлагаас харахад тухайн гэмт хэрэг Эрүүгийн хуульд бие даасан гэмт хэрэг болон хуульчлагдаагүй, ихэнх тохиолдолд тодорхой төрлийн гэмт хэргийн “энэ гэмт хэргийг гэр бүлийн хамаарал бүхий хүний эсрэг үйлдсэн” гэх хүндрүүлэх нөхцөлөөр, Англи-Саксони эрх зүйн бүлд хамаарах орнууд Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай тусдаа хуулиар зохицуулсан байдаг.⁴⁰ Мөн тухайн гэмт хэргийг эхлээд Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай тусгайлсан хуулиараа зохицуулж хариуцлагын арга хэмжээ аваад улмаар дахин хүчирхийлэл үйлдвэл Эрүүгийн хуулиараа хариуцлага тооцдог байна. Үүнтэй холбоотой зүйлчлэлийг дараагийн бүлэг болох Гадаадын зарим орны эрх зүйн зохицуулалтаас харж болно.

Зөрчлийн тухай хуулиар зөрчил үйлдэгч ГБХ үйлдсэн зөрчлийнхөө төлөө захиргааны хариуцлага хүлээсэн гэж үзнэ. Захиргааны хариуцлага хүлээсэн гэдэг нь тухайн захиргааны зөрчлийг шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болж, улмаар зөрчил үйлдэгч этгээд шүүхээс оногдуулсан захиргааны тухайн шийтгэлийг эдэлж дууссан байхыг ойлгоно. Энэ үндэслэлээр авч үзвэл “гэр бүлийн хүчирхийлэл” үйлдэх зөрчлийг 2 удаа буюу давтан үйлдэж, захиргааны хариуцлага хүлээсэн этгээд дахин гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчил үйлдсэн тохиолдолд шууд гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэрэг үүсгэж, яллагдагчаар татагдаж байгаа нь Эрүүгийн хуульд заасан хууль ёсны зарчимтай нийцэхгүй байна.

40 Д.Бадам, У.Буянтогтох “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн эрүүгийн эрх зүйн зохицуулалт, зүйлчлэлийн асуудал” Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №4, УБ, 2019 он.

ГБХ үйлдэх гэмт хэргийн объектив шинжийн “байнга” гэдэгт гэмт этгээдээс гэр бүлийн хамааралтай хүний бие махбодод хүч хэрэглэн халдаж зодсон, харгис хэрцгий харьцсан, догшин авирласан, тарчлаасан, хуваарьт болон дундын эд хөрөнгийг ашиглах, эзэмших, захиран зарцуулах эрхэд халдсан хэд хэдэн удаагийн идэвхтэй үйлдэл бөгөөд үйлдэл бүр бие даасан гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжийг агуулсан байхыг ойлгоно.

Гэр бүлийн хүчирхийллийн хүрээнд үйлдэгдэн гардаг гэмт хэргүүдэд хүндрүүлэх нөхцөл болгон хуульчлах нь практикт зүйлчлэл хийхэд хамгийн ойлгомжтой бөгөөд хүндрэл бэрхшээл гарахгүй гэж үздэг байна. Иргэн, хуулийн этгээд өөрт зайлшгүй хэрэгцээтэй салбарын хуулиа дагаж мөрдөх, хэрэгжүүлэх, хэрэглэхэд тухайн хуульд эрх үүрэг, түүнчлэн эрх, үүргийн хэмжээ хязгаар буюу зөрчвөл хүлээлгэх хариуцлагын механизм нь нэг мөр тодорхой, ойлгомжтой, зөрчил гаргахаас урьдчилан сэргийлэх боломжийг нэг мөр, иж бүрэн олгосон, ойлгуулсан мэдрүүлсэн байх ёстой.⁴¹

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн объектив заавал байх шинжийг хууль тогтоогч тухайн үйлдлийг “байнга” үйлдсэн байхаар хуульчилсныг практикт янз бүрээр ойлгож хэргийн зүйлчлэлийг хийжээ. Тухайлбал, гэр бүлийн хүчирхийлэл хэмээн тооцогдох үйлдлийг байнга үйлдсэн, энэ нь нотлогдсон тохиолдолд л гэмт хэрэг хэмээн тооцогдож, зохих арга хэмжээг авч байна. Хоёр дахь удаагийн үйлдэл нь цагдаад өгсөн хоёр дахь дуудлага эсвэл хоёр дахь шүүхийн шийдвэрээр тодорхойлогдох уу гэдэг дээр нэгдсэн байр сууринд хүрээгүй байна.⁴² Ийнхүү “байнга” гэх ойлголтыг энэ гэмт хэргийн тухайд хасах шаардлагатай. Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 2.5 дахь хэсэгт заасан гэмт хэргийн шинжийг харгалзан зөрчлөөс ялган зүйлчлэл хийх боломжтой учраас үйлдлийн давтамж бус шинжээр хуульчилж тухайн зүйлийн диспозид тусгах нь зүйтэй.

2.3. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

Судалгааны энэ хэсэгт гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчлийн эрх зүйн зохицуулалтаа хэрхэн боловсронгуй болгож болох талаар олон улсын сайн жишгийг судлах зорилго дэвшүүлэн БНХАУ, Япон, БНСУ-ын зэрэг улсын хууль тогтоомжид судалгаа хийж, тойм байдлаар харуулахыг зорилоо.

2.3.1. Гэр бүлийн хүчирхийллийн талаарх эрх зүйн зохицуулалт

БНХАУ

1930-аад оноос Хятад улсад гэр бүлийн хүчирхийлэл нь тулгамдсан асуудал болсон гэдгийг хүлээн зөвшөөрсөн боловч⁴³, энэ нь 1980-аад оны эдийн засаг, нийгмийн өөрчлөлтөөс шалтгаалан чухал асуудлын нэг болоод байна.

41 Г.Ганбаатар, Л.Оюунчимэг, “Зөрчлийн тухай хууль дахь зөрчилдөөн бүхий зарим асуудал” Шүүх эрх мэдэл №4(2017), 103 дахь тал.

42 Монголын Криминологичдын Холбоо, Монгол Улсад гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэхэд тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх нь, УБ, 2020 он, 9 дэх тал.

43 Milwertz, Cecilia (2003). “Activism Against Domestic Violence in the People's Republic of China”. Violence Against Women. 9 (6).

Гэр бүлийн хүчирхийллийг 2015 оны Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн 2 дугаар зүйлд тодорхойлж заасан байна. Үүнд «гэр бүлийн гишүүд нэгнийгээ зодох, хязгаарлах, айлган сүрдүүлэх, тахир дутуу болгох, бие махбодийн эрх чөлөөг хязгаарлах, хэл амаар доромжлох зэргээр бие махбодь, сэтгэл зүйн болон бусад зөрчил гаргах»⁴⁴ гэж тодорхойлжээ.

Гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар анх 1995 онд “Эмэгтэйчүүдийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-т дурдсан бөгөөд гэр бүлийн хүчирхийлэлээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг нэн тэргүүнд тавихыг уриалжээ.⁴⁵ Хэдийгээр энэ нь гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар анх удаа дурдсан боловч, хууль эрх зүйн зарим баримт бичигт хууль бус үйлдэл гэж заасан байна. “БНХАУ -ын Үндсэн хууль”, “БНХАУ -ын Иргэний хуулийн ерөнхий зарчим”, 1980 оны “Гэрлэлтийн тухай хоёр дахь хууль”, “Эмэгтэйчүүдийн эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах тухай хууль”-д эмэгтэйчүүдийг болон гэр бүлийн гишүүдийг хүчирхийлэхийг хориглосон заалтууд тусгагдсан байдаг. Гэр бүлийн хүчирхийлэл нь ил тод, албан ёсоор хууль бус болсон хэдий ч, 20-р зуунд бодит байдал дээр хүчирхийлэлд өртөгсөд хууль ёсны нөхөн төлбөр нэхэх механизм байгаагүй юм.

Дээр дурдсанчлан Хятад улсын хувьд гэр бүлийн хүчирхийллийг “Гэр бүлийн хүчирхийллийн тухай хууль”⁴⁶-иар тодорхойлсон бөгөөд гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчил, гэмт хэрэгт дараах хариуцлагыг хүлээлгэхээр заажээ. Үүнд:

33-р зүйл: Хэрэв хүчирхийлэл үйлдэгч нь гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх явцдаа нийтийн аюулгүй байдлын удирдлагыг зөрчсөн гэж үзвэл хуулийн дагуу захиргааны шийтгэл оногдуулах бөгөөд хэрэв гэмт хэрэг үйлдсэн бол эрүүгийн хариуцлагыг хуулийн дагуу хүлээлгэнэ.

34-р зүйл: Хэрэв хариуцагч нь хувийн аюулгүй байдлыг хамгаалах журмыг зөрчиж гэмт хэрэгт холбогдсон бол түүнийг хуулийн дагуу эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эсэхийг шийднэ.

Хэрэв энэ нь гэмт хэрэгт тооцогдохгүй бол Ард түмний шүүх сануулга өгч, нөхцөл байдлыг харгалзан нэг мянган юань хүртэлх торгууль ногдуулах, 15 хоногоос бага хугацаагаар цагдан хорино.

44 Domestic Violence Law of the People's Republic of China.

45 Zhao, Yuhong (2000). “Domestic Violence in China: In Search of Legal and Social Responses”. UCLA Pacific Basin Law Journal.

46 Domestic Violence Law of the People's Republic of China.

Хүснэгт 4. Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн бүх талуудын хэрэгцээ⁴⁷

Хэрэгцээний төрлүүд	Хэрэгцээний агуулга	Нийлүүлэгч	Шаардагч
Хууль эрх зүйн	Цагдаагийн оролцоо	Олон нийтийн аюулгүй байдлын байгууллага	Хохирогч
	Шүүх эмнэлэгийн шинжилгээ	Шүүх эмнэлэг	Хохирогч
	Хувийн аюулгүй байдлын хамгаалалтын тушаал	Ардын шүүх	Хохирогч
	Хууль ёсны байцаан шийтгэх ажиллагаа (Гэр бүл цуцлуулах, Эрүүгийн гэмт хэргийг өөрөө шийтгэх, Хохирлыг нөхөн төлүүлэх)	Ардын шүүх	Хохирогч ба гэмт хэрэгтэн
	Хууль зүйн туслалцаа	Шүүхийн захиргааны Хэлтэс	Хохирогч ба гэмт хэрэгтэн
	Хууль эрх зүйн туслалцаа, зөвлөгөө	Эмэгтэйчүүдийн холбоо	Хохирогч ба гэмт хэрэгтэн
А ю у л г ү й байдал	Хамгаалах байр	Иргэний хэргийн газар	Хохирогч
	Аюулгүй байдлын-төлөвлөлт ба сэтгэл хөдлөлийн дэмжлэг	Эмэгтэйчүүдийн холбоо ба Нийгэмлэг	Хохирогч ба гэмт хэрэгтэн
	Эмнэлгийн эмчилгээ	Эмнэлгийн хэлтэс	Хохирогч ба гэмт хэрэгтэн
Эрүүл мэнд	Сэтгэлзүйн эмчилгээ	Сэтгэлзүйн үйлчилгээний газар	Хохирогч ба гэмт хэрэгтэн

БНСУ

1998 онд Солонгосын засгийн газар гэр бүлийн хүчирхийллийн тухай хоёр хуулийг батлан хэрэгжүүлсэн. “Гэр бүлийн хүчирхийллийн хариуцлагын тухай тусгай хууль”(Хариуцлагын тухай хууль)-д гэр бүлийн хүчирхийллийн гэмт хэргийн шийтгэлийг хуульчилсан байдаг. “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль” (Хамгаалалтын тухай хууль) нэртэй хоёр дахь хууль нь гэр бүлийн хүчирхийллийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах зорилготой.

“Хариуцлагын тухай хуулийн” зорилго нь гэр бүлийн хүчирхийлэлээс үүдэн гэр бүл салсан бол тэдний арга хэмжээ авахтай холбогдох харилцааг зохицуулдаг.⁴⁸ (Шийтгэлийн тухай хуулийн 1 дүгээр зүйл).

“Хамгаалалтын тухай хуулийн” зорилго нь хохирогчдыг хамгаалах явдал бөгөөд шийтгэл гэхээсээ илүү гэр бүлийн орчин, боловсролыг дээшлүүлэх замаар эрүүл гэр бүлийг бий болгох зорилготой. (Хамгаалалтын тухай хууль 1-р зүйл).⁴⁹

2009 онд Солонгосын Засгийн газар гэр бүлийн болон бэлгийн хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдийг шийтгэх, урьдчилан сэргийлэх ажилд улсын төсвөөс 27.1 тэрбум вон зарцуулсан байна.⁵⁰

47 Sources: Data from Manual 2014, 40.

48 Act on special cases concerning the punishment, etc. of crimes of domestic violence, 2011.

49 Act on the Prevention of Domestic Violence, etc of Victims Thereof.

50 Refugees, United Nations High Commissioner for. “Refworld | Korea, Republic of: Domestic violence, including legislation, availability of state protection and support services for victims”. Refworld. Retrieved 2019-06-07.

Солонгос улсын хувьд гэр бүлийн хүчирхийллийг “Гэр бүлийн хүчирхийллийн хариуцлагын тухай тусгай хууль”, “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль»-иар тодорхойлсон бөгөөд гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчил, гэмт хэрэгт дараах хариуцлагыг хүлээлгэхээр заажээ. Үүнд:

63 дугаар зүйл (Хамгаалалтын дэглэмийг дагаж мөрдөхгүй байх)

- (1) Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн дараах гэмт хэрэгтнүүдийг 2 жилээс илүүгүй хугацаагаар хорих эсвэл 20 сая воноос хэтрэхгүй торгууль ногдуулна.
1. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн гэмт хэрэгтэн нь 40 (1) зүйлийн 1-ээс 3-р дэд хэсгийн аль нэгэнд хамаарах хамгаалалтын дэглэмийг сахин биелүүлэх шийдвэр эцэслэн гарсны дараа хамгаалалтын дэглэмийг дагаж мөрдөөгүй бол;
2. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгч нь 55-2 дугаар зүйлд заасны дагуу хохирогчийг хамгаалах тушаал, 55-4 дүгээр зүйлд заасан түр хамгаалалтын даалгаврыг хүлээн авсны дараа хохирогчийг хамгаалах журам, түр хамгаалалтын даалгаврыг биелүүлээгүй бол;
- (2) Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн гэмт хэрэгтэн (1) дэх хэсэгт заасан зөрчлийг байнга үйлддэг бол гурван жилээс илүүгүй хугацаагаар хорих эсвэл 30 сая воноос хэтрэхгүй торгууль ногдуулна.

Мөн Солонгос улсын гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчдод үзүүлж буй дэмжлэг, хамгаалж буй байдал нь онцлог харагдаж байна. Үүнээс жишээ болгон үзвэл:

“Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль”-ийн 7-5 дугаар зүйлд (Хамгаалах байрны хамгаалалтын зардлыг дэмжих)

- (1) Хамгаалах байранд хүлээн авсан хохирогчийг эсвэл хохирогчийн хамт түүний гэр бүлийн гишүүдийг хамгаалах шаардлагатай бол төр, орон нутгийн засаг захиргаа нь хамгаалах байрны даргад эсвэл хохирогчид шаардлагатай дараах зардлыг олгоно. Үүнд:
 1. Амьжиргааны өртөг;
 2. Хүүхдийн боловсролд зориулсан тэтгэмж;
 3. Хүүхэд харах үйлчилгээний зардал;
 4. Мэргэжлийн сургалттай холбоотой гарсан зардал;
- 4-2. Хамгаалах байрнаас халагдсаны дараа бие даах санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх;
5. Ерөнхийлөгчийн зарлигаар тогтоосон бусад зардал гэж тусгасан нь бусад орноос илүү давуу харагдаж байна.

Мөн тус улсад амьдарч буй гадны иргэд, цагаач, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрх ашгийг мөн адилаар хамгаалахаар тусгасан нь сайшаалтай.

Япон Улс

1990-ээд оны турш олон судалгаа хийсний дараа Япон улс “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль”-ийг 2001 онд баталсан.⁵¹ Тус хуульд гэр бүлийн хүчирхийллийг «Үндсэн хуулиар хүйс хоорондын тэгш эрхийн зарчмыг зөрчсөн» гэж заасан байдаг. Энэхүү хуулиар хүчирхийлэлд өртсөн гэр бүлийн гишүүнийг хамгаалах арга хэмжээ авч, муж болгонд дэмжлэг үзүүлэх төвийг байгуулсан боловч эмэгтэйчүүд тэдний өгсөн мэдүүлгийг хүчирхийлэгч нь олж мэднэ гэж айж уг төвүүдэд хандаж эмчид үзүүлэхээс зайлсхийж байсан.

2013 онд 100,000 эмэгтэй гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар хоргодох байранд ирсэн байна.⁵² Хамгаалах байранд ирсэн 10 мянган эмэгтэйн бараг тал хувь нь хүүхдүүд эсвэл гэр бүлийн бусад гишүүдтэйгээ хамт иржээ.

Японд иргэдийг гэр бүлийн хүчирхийллээс хамгаалах боломжтой хууль байдаг нь “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх ба хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль” юм. Тус хууль нь гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар мэдээлэх, зөвлөгөө өгөх, хамгаалах, бие даах дэмжлэг үзүүлэх тогтолцоог бий болгох замаар эхнэр, нөхрийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах зорилготой. Үүнийг ихэвчлэн “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль” гэж нэрлэдэг. Энэ хууль нь Японд амьдардаг бүх гадаадын иргэдэд ижил хэрэгждэг.

Япон улсад “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчийг хамгаалах тухай хууль”-иар дүүргийн шүүхэд хүчирхийлэгчдийг зургаан сарын хугацаагаар таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах, хүчирхийлэгчдийг хоёр долоо хоногийн хугацаатай гэрээс нь хөөж гаргахыг зөвшөөрсөн. Шүүхийн шийдвэрийг зөрчсөн хүмүүст нэг жил хүртэл хугацаагаар шоронд хорих эсхүл 1 сая иен (8000 орчим доллар) торгууль төлөх хариуцлага тооцдог. Гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар худал мэдээлэл өгсөн хүн 100,000 иен (800 орчим доллар) хүртэл торгууль төлөхөөр заасан.

Гэвч уг хууль нь хохирогчыг хамгаалах зүйл заалтыг агуулдаг боловч гэр бүлийн хүчирхийллийг гэмт хэрэгт тооцдоггүй байна. Япон улсын Эрүүгийн хуульд мөн гэр бүлийн хүчирхийллийг гэмт хэрэгт тооцоогүй байна.⁵³

2.3.2. Гэр бүлийн хүчирхийлэлд хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлага

Хятад улсын хувьд БНХАУ-ын Эрүүгийн хууль⁵⁴ 4-р бүлгийн 260 дугаар зүйлд “Гэр бүлийн гишүүдтэйгээ зүй бусаар харьцаж ноцтой нөхцөл байдалд хүргэсэн бол хоёр жил ба түүнээс бага хугацаагаар хорих ял, цагдан хорих, эсхүл ажиглалтад байлгана. Дээрх хэсэгт заасан гэмт хэргийг үйлдэж, хохирогчдод хүнд гэмтэл учруулж, амь насыг нь хохироосон бол хоёроос долоон жилийн хорих ял онооно.

51 Nemoto, Keiko; Rodriguez, Rachel; Valhmu, Lucy Mkandawire (May 2006). “Exploring the Health Care Needs of Women in Abusive Relationships in Japan”. Health Care for Women International. 27 (4): 290–306. doi:10.1080/07399330500511774. PMID 16595363. S2CID 275052.

52 Cabinet Office, Gender Equality Bureau. “Violence against Women”.

53 Penal code of Japan, 1907 <http://www.gender.go.jp/>.

54 Criminal law of the People’s Republic of China.

Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийн эсрэг шүүхэд нэхэмжлэл гаргасан тохиолдолд шалгана.” гэж заажээ.

Солонгос улсын хувьд Эрүүгийн хууль⁵⁵ 25 дугаар бүлгийн 257 дугаар зүйлд:

- (1) Бусдын бие махбодид гэмтэл учруулсан этгээдэд долоон жилээс дээшгүй хугацаагаар хорих, арван жилээс дээшгүй хугацаагаар мэргэших эрхийг түдгэлзүүлэх эсвэл арван сая воноос хэтрэхгүй торгууль ногдуулна. <1995 оны 12-р сарын 29 -ний өдрийн 5057 тоот хуулиар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан>
- (2) (1) дэх хэсэгт заасан гэмт хэрэг нь гэмт хэрэгтэн ба түүний ураг төрлийн хүн, эхнэр / нөхөр-ийн холбоотой хүмүүсийн хооронд үйлдэгдсэн бол нэг жилээс дээшгүй хугацаагаар хорих эсвэл арван таван сая воноос хэтрэхгүй торгууль оногдуулна. <1995 оны 12 -р сарын 29 -ний өдрийн 5057 тоот хуулиар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан>
- (3) Өмнөх хоёр зүйлийн гэмт хэргийг үйлдэхээр завдсан бол дээрх шийтгэлийг оногдуулна.

258 дугаар зүйл

- (1) Бусдын бие махбодид гэмтэл учруулж, амь насанд нь аюул учруулсан этгээдийг нэг жилээс арван жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэнэ.
- (2) Бусдыг гэмтээсний улмаас тахир дутуу, эмчлэх боломжгүй, өвчтэй болсон хүнд хамаарна.
- (3) Гэмт хэрэг нь гэмт хэрэгтэн ба түүний ураг төрлийн хүн, эхнэр / нөхөр-ийн холбоотой хүмүүсийн хооронд үйлдэгдсэн бол хоёр жилээс доошгүй хугацаагаар хорих ялаар шийтгэнэ.

259 дүгээр зүйл (Гэмтэлээс үүдэн нас барах)

- (1) Бусдын бие махбодид гэмтэл учруулж, улмаар үхэлд хүргэсэн этгээдийг гурваас дээш жилийг хорих ялаар шийтгэнэ. <1995 оны 12 -р сарын 29 -ний өдрийн 5057 тоот хуулиар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан>
- (2) Гэмт хэрэг нь гэмт хэрэгтэн ба түүний ураг төрлийн хүн, эхнэр / нөхөр-ийн холбоотой хүмүүсийн хооронд үйлдэгдсэн бол түүнийг бүх насаар эсхүл таван жилээс доошгүй хугацаагаар хорих ялаар шийтгэнэ.

260 дугаар зүйл (Хүчирхийллийн гэмт хэрэг)

- (1) Бусдын эсрэг хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдэд хоёр жилээс илүүгүй хугацаагаар хорих ял, таван сая воноос доош торгууль оногдуулна. <1995 оны 12 -р сарын 29 -ний өдрийн 5057 тоот хуулиар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан>
- (2) Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан гэмт хэрэг нь гэмт хэрэгтэн ба түүний ураг төрлийн хүн, эхнэр, нөхөр хоёрын хооронд үйлдэгдсэн бол таван жилээс илүүгүй хугацаагаар хорих, эсхүл долоон сая вон хүртлэх торгууль оногдуулна. <1995 оны 12 -р сарын 29 -ний өдрийн 5057 тоот хуулиар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан>

55 Criminal code of South Korea, https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=28627&lang=ENG.

- (3) (1), (2) дахь хэсэгт заасан гэмт хэргийг хэрэв хохирогч эсэргүйцсэн бол шалгаж болохгүй. <1995 оны 12 -р сарын 29 -ний өдрийн 5057 тоот хуулиар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан> гэж заажээ. Үүнээс харахад Солонгос улс нь гэр бүлийн хүрээнд хүчирхийлэл үйлдэхийг Эрүүгийн хуульдаа хүндрүүлэх нөхцөлөөр тодорхойлж заасан байна.

Харин Япон улсын хувьд гэр бүлийн хүчирхийллийг “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль”-иар зохицуулж тус хуульд ял, шийтгэлийг нь заасан талаар дээр дурдсан. Япон улс гэр бүлийн хүчирхийллийг гэмт хэрэг гэж үздэггүй бөгөөд Эрүүгийн хуульд тусгаагүй байна.

2.3.3. Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ, зохицуулалт

БНХАУ

Гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар анх 1995 онд “Эмэгтэйчүүдийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-т дурдсан бөгөөд гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг нэн тэргүүнд тавихыг уриалжээ.⁵⁶ Хятад улс нь гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдүүдэд ял шийтгэл оноож, хариуцлага хүлээлгэхээ урьтал болгохгүй харин урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд илүү ач холбогдол өгдөг байна. Үүний тод жишээ нь “Гэр бүлийн хүчирхийллийн тухай хууль”-ийн 2-р бүлэгт: Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх талаар зохицуулалт оруулсан.

6-р зүйл: Тус улс нь гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг сургалт, сурталчилгааг явуулж, иргэдийн гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг мэдлэгийг нэмэгдүүлэх үүрэгтэй.

Үйлдвэрчний эвлэл, Коммунист залуучуудын холбоо, Эмэгтэйчүүдийн холбоо, Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн холбоо нь тус тусын чиг үүргийн хүрээнд гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах үүрэгтэй.

Радио, телевиз, сонин хэвлэл гэх мэт мэдээллийн хэрэгсэл нь гэр бүлийн харилцаа, хүчирхийллийн эсрэг сурталчилгаа явуулах ёстой.

Сургууль, цэцэрлэг нь хүүхдүүдэд гэр бүлийн харилцаа, хүчирхийллийн эсрэг боловсрол олгох үүрэгтэй.

7-р зүйл: Аймгийн түвшний болон түүнээс дээш түвшний Ард түмний засгийн газрын холбогдох хэлтэс, шүүх эрх мэдэл, Эмэгтэйчүүдийн холбоо статистикийн хороо нь гэр бүлийн хүчирхийллийг зогсооход тодорхой үүрэг хүлээнэ.

Эрүүл мэндийн байгууллага нь гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн хүний оношлогоо, эмчилгээний бүртгэлийг хөтлөх, гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн байж болзошгүй тохиолдолд сургалт хийх.

8-р зүйл: Хот суурин газрын ард түмний засаг захиргаа, дүүргийн харьяа байгууллагууд, оршин суугчдын хороод гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулах бөгөөд Хороо, тосгоны нийгмийн үйлчилгээ үзүүлдэг байгууллагууд хамтран ажиллаж, туслалцаа үзүүлэх үүрэгтэй.

56 Zhao, Yuhong (2000). “Domestic Violence in China: In Search of Legal and Social Responses”. UCLA Pacific Basin Law Journal.

- 9-р зүйл: Бүх шатны Ард түмний засгийн газар нь нийгмийн хөгжлийн үйлчилгээ үзүүлдэг байгууллага болох сэтгэл зүйн болон эрүүл мэндийн зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ, гэр бүлийн харилцааны удирдамж, гэр бүлийн хүчирхийллээс хамгаалах талаар боловсрол олгох үйлчилгээ үзүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх үүрэгтэй.
- 10-р зүйл: Ардын эвлэрүүлэн зуучлалын байгууллага нь гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх түүнийг бууруулах зорилгоор гэр бүлийн маргааныг шийдвэрлэх үүрэг хүлээнэ.
- 11-р зүйл: Ажил олгогч нь албан хаагчдад зориулан гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай сургалт хийх ёстой. Хэрэв ажил олгогч нь алба хаагчид гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж байгааг олж мэдвэл хүчирхийллийг таслан зогсоох арга хэмжээ авч, гэр бүлийн маргааныг шийдвэрлэх тал дээр зөвлөгөө өгөх үүрэгтэй.
- 12-р зүйл: Насанд хүрээгүй хүүхдийн асран хамгаалагч нь гэр бүлийн тухай боловсролыг олгож, асран хамгаалах үүргээ хуулийн дагуу биелүүлж, гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэхгүй байх үүрэгтэй гэж тодорхой зааж өгчээ.

БНСУ

“Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчийг хамгаалах тухай хууль”⁵⁷-д урьдчилан сэргийлэх талаар тусгасан байдаг. Уг хуулийг 2007 оны 10-р сард шинэчлэн найруулж, бүх сургуульд гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар заавал сургалт оруулахаар тусгасан. Мөн тус хуулийн 4-7 дугаар зүйлд:

- (1) Ерөнхийлөгчийн зарлигаар гэр бүлийн хүчирхийллийн талаарх нийгмийн мэдлэгийг дээшлүүлэх, урьдчилан сэргийлэх зорилгоор жилд нэг долоо хоногийг “Гэр бүлийн хүчирхийллийг таслан зогсоох” долоо хоног болгоно.
- (2) Мужийн болон орон нутгийн засаг захиргаа нь “Гэр бүлийн хүчирхийллийг таслан зогсоох” долоо хоногийг өнгөрүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Бэлгийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан Бэлгийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх долоо хоногт зориулсан арга хэмжээг дээрх арга хэмжээтэй хамтарсан эрхион байгуулж болно гэж заасан байдаг.

Солонгос улс нь “Эмэгтэйчүүд, хүүхдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчийг дэмжих тухай бодлого”⁵⁸ боловсруулан хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

57 Act on the Prevention of Domestic Violence, etc of Victims Thereof
<https://evaw-global-database.unwomen.org/-/media/files/un%20women/vaw/full%20text/asia/act%20on%20the%20prevention%20of%20domestic%20violence%20and%20the%20protection%20of%20its%20victims%20as%20amended%202006/republic%20of%20korea%20%20act%20on%20the%20prevention%20of%20domestic%20violence%20and%20protection%20etc%20of%20victims%20thereof.pdf?vs=2044>.

58 Prevention of Violence against Women Children and Support for the Victim Policy, 2015 Ministry of Gender Equality & Family.
http://www.mogef.go.kr/eng/pc/eng_pc_f011.do.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн иргэдэд үзүүлэх дэмжлэг:

(Эмэгтэйчүүдийн яаралтай тусламжийн дуудлага 1366) Гэр бүлийн хүчирхийлэл, бэлгийн хүчирхийлэл, бэлгийн наймааны хохирогчдод яаралтай зөвлөгөө өгөх, холбогдох байгууллагуудтай холбоо тогтоох.

(Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөгсдөд зориулсан зөвлөгөө өгөх төв, хамгаалалтын байгууламжийн үйл ажиллагааг дэмжих) Хүчирхийллийн үр дагаврын талаар зөвлөгөө өгөх, хохирогчдыг хамгаалах, орон байраар хангах, хохирлыг арилгах хөтөлбөр, өөрийгөө дэмжих боловсрол олгох хөтөлбөр гэх мэт зөвлөгөө өгөх.

(Хохирогчдын үнэ төлбөргүй хууль зүйн үйлчилгээг дэмжих) Хууль ёсны төлөөлөл, хууль зүйн зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ гэх мэт хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх

(Хохирогчдын эмчилгээ, хамгаалалт) Гэр бүлийн хүчирхийллээс үүдэлтэй бие махбодийн болон сэтгэлзүйн гэмтлийн оношлогоо, эмчилгээний зардалд дэмжлэг үзүүлэх

(Хохирогч эмэгтэйчүүдэд орон сууцны дэмжлэг үзүүлэх) Хохирогчид болон тэдний ар гэрийнхэнд түрээсийн байр өгөх.

Хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх боловсрол:

(Зорилго) Хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх нийгмийн ухамсрыг түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор олон нийтийн байгууллагуудад урьдчилан сэргийлэх боловсролын хэрэгжилтийн бүртгэлд хяналт, шалгалт хийх; төрөл бүрийн агуулга боловсруулах; мэргэжлийн багш бэлтгэх замаар урьдчилан сэргийлэх боловсролыг дэмжих.

(Зорилтот) Төрийн байгууллагууд, орон нутгийн засаг захиргаа, олон нийтийн байгууллагууд, хүүхэд харах үйлчилгээ, цэцэрлэг

(Цагны тоо) Хүчирхийллийн төрөл тус бүрт жилд нэгээс илүү цаг (бэлгийн дарамт, бэлгийн хүчирхийлэл, гэр бүлийн хүчирхийлэл)

(Боловсролын арга) Мэргэжлийн багшийн хамтын боловсролын янз бүрийн аргуудыг хэрэгжүүлэх, аудиовизуал материал ашиглан хамтын боловсрол олгох, кибер лекц гэх мэт.

Япон улс

Япон улсад гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх талаар “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль”-д тусгасан байна. Тус хуулийн 2-р бүлэгт “Гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг зөвлөгөө өгөх, дэмжих төв нь

(3) Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалахын тулд Гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар зөвлөгөө өгөх, дэмжих төвүүд дараах ажлуудыг хийх ёстой.

- (i) хохирогчдод тодорхой асуудлын талаар мэргэжлийн байгууллагаар дамжуулан зөвлөгөө өгөх;
- (ii) хохирогчид тэдэнтэй холбох зориулсан удирдамж гаргах, бие махбодь болон сэтгэл зүйн эмчилгээг хийх;

- (iii) яаралтай үед аюулгүй байдлыг хангах, хохирогчдыг түр хамгаалалтад авах (хохирогч гэр бүлийн гишүүнийг хамт дагуулж явах тохиолдолд 5 -р зүйл, 8-3 дугаар зүйл мөн адил хамаарна);
- (iv) мэдээлэл, зөвлөгөө өгөх, холбоо тогтоох, зохицуулах, хохирогчдын бие даах чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, орон сууц худалдан авах, нийгмийн туслалцааны системийг ашиглах болон бусад хэлбэрийн тусламж, арга хэмжээний талаархи холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллах гэж заажээ.

Дээрх 3 орны жишээнээс харахад гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлд иргэдэд мэдлэг, мэдээлэл өгч улмаар нийтээр нь соён гэгээрүүлэх тал дээр анхаардаг болох нь харагдаж байна. Гэр бүлийн талаарх зөв ойлголтыг цэцэрлэг, бага сургуулиас нь эхэлж зааж, сургаж буй нь гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэхэд чухал ач холбогдолтой.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн хүнийг эхний ээлжид сануулга өгөөд засаж залруулж зөв чиглүүлж, хүмүүжүүлэн улмаар бат бөх, эрүүл харилцаатай гэр бүлийг бий болгоход зорьдог байна. Харин уг сануулга, шүүхээс өгсөн үүрэг даалгаврыг үл тоомсорлож дахин хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдэд зохих шийтгэлийг өгөхөөр хуульчилжээ.

Хүчирхийлэлд өртсөн хохирогчыг хамгаалах, тэдний эрх ашгийг нэн тэргүүнд тавих, зөрчигдсөн эрхийг сэргээх, сэтгэл зүй болон бие махбодийн эрүүл мэндэд нь анхаарч нөхөн сэргээх тал дээр ажиллаж, тэднийг бие даан амьдрах тал дээр дэмжлэг үзүүлж буй явдал нь тун магтууштай. Хүчирхийлэлд өртсөн, хүчирхийллийн гэрч болсон эсхүл хүчирхийлэлтэй орчинд өсөж торниж байгаа хүүхдийн сэтгэл зүйн эрүүл мэнд, зөв хүн болж хүмүүжих түүгээр зогсохгүй сурч боловсрох тал дээр маш сайн анхаардаг байна.

Манай улсын эрх зүйн зохицуулалтад дээрх орнуудын сайн жишгийг харгалзан хохирогчийг хамгаалах арга хэмжээг дараах байдлаар сайжруулж болно:

- Хамгаалах байрны нөхцөл бололцоог сайжруулах
- Хамт оршин суудаг хаягнаасаа нүүж, хуульд хугацаанд ойртохыг хориглох
- Хохирогчийн байнга очдог газраас хол байхыг анхааруулах (ажил, сургууль, цэцэрлэг гэх мэт)
- Хохирогчтой холбоо барихыг хязгаарлах (и-мэйл, утас, шуудан гэх мэт)
- Хохирогчид сэтгэл зүйн болон хууль эрх зүйн зөвлөгөө, туслалцаа үзүүлэх

ДҮГНЭЛТ

Энэхүү судалгаагаар Зөрчлийн тухай хуулийн 5.4 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчлийн хэргийн эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтийн төлөв байдлыг судлахдаа Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчлийн хэргийн нөхцөл байдлыг судалж, хууль эрх зүйн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхэд тулгарч буй асуудлуудыг дараах байдлаар тодорхойллоо.

1. Цагдаа, шүүх, прокурорын байгууллага гэр бүлийн хүчирхийллийн зөрчлийг шалган шийдвэрлэхэд гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээд гэсэн ойлголтыг нэг мөр ойлгоогүйгээс гэмт хэрэг, зөрчлийн хэргийн зүйлчлэл хийхэд бэрхшээл тулгарч байна.
2. ГБХ-ийн зөрчлийг давтан үйлдэгчдийн тоо их байгаагаас харахад зөрчилд оноож буй шийтгэл үр нөлөө багатай, зарим тохиолдолд тохирсон шийтгэл болж чадахгүй байна. Энэ төрлийн зөрчлийн хэргүүд нь тохиолдол бүрийн нөхцөл байдал өөр өөр шинжтэй байх нь олонтаа бөгөөд анх тухайн зөрчил үйлдэгчид хийгээд, хохирогчийн буруутай үйлдлээс болж ГБХ үйлдэж байгаа тохиолдолд ч хуулиар өөр сонгох шийтгэлийн төрөл байхгүй, зөвхөн баривчлах шийтгэлийг хуульчилсан нь Зтх, ГБХТхуулийнхаа зорилгод нийцэхгүй байна. Энэ нь гэр бүлд эргээд сэтгэл санаа, эдийн засгийн хохирол учруулж байгаа учир тухайн хохирогч мэдүүлгээсээ буцах, торгуулийн дүн бага зөрчлөөр шийдүүлэх, улмаар цагдаагийн байгууллагад гомдол мэдүүлэхээ болих шийдэлд хүрч байгаа нь хүчирхийллийг даамжруулах эрсдэлтэй байна.
3. Манай улсын хувьд ГБХ-тэй тэмцэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэхдээ хууль тогтоогчид гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэгчид баривчлах шийтгэл оногдуулснаар үүсэн гарах үр дагаврыг бүрэн тооцоолоогүй, хохирогч болон гэр бүлийн гишүүдэд үүсэх сэтгэл санаа, эдийн засгийн дарамтыг хэрхэн шийдвэрлэх зохицуулалт дутмаг байна. БНСУ-ын жишээн дээр авч үзвэл “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчдыг хамгаалах тухай хууль”-аар төр, орон нутгийн засаг захиргаа нь хамгаалах байрны даргад эсвэл хохирогчийг амьжиргааны өртөг, хүүхдийн боловсролд зориулсан тэтгэмж; хүүхэд харах үйлчилгээний зардал; мэргэжлийн сургалттай холбоотой гарсан зардал; хамгаалах байрнаас халагдсаны дараа бие даах санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх зэргээр олон талын дэмжлэг үзүүлдэг. Бид олон улсын эдгээр сайн жишгийг хууль тогтоомждоо боломжит нөхцлөөр тусгаж өгөх шаардлагатай.
4. Албадан сургалт нь бодит нөхцөл байдал дээр ямар ч үр дүнгүй, зөрчил үйлдэгчийн зан төлөвийн онцлогт тохируулах хийгээд сэтгэл зүйн сургалтууд ордоггүй, сургалтын зорилгодоо бүрэн нийцэхгүй байгаа нь энэ төрлийн зөрчил, гэмт хэргийн тоо буурахгүй байгаагийн томоохон нэг хүчин зүйл болж байна. Мөн уг сургалтын явц, чанарт хяналт тавьж ажиллах механизм дутагдаж байна.
5. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн объектив заавал байх шинжийг хууль тогтоогч тухайн үйлдлийг “байнга” үйлдсэн байхаар хуульчилсныг практикт янз бүрээр ойлгож хэргийн зүйлчлэлийг хийж байна. Тухайлбал, гэр бүлийн хүчирхийлэл хэмээн тооцогдох үйлдлийг байнга үйлдсэн, энэ нь нотлогдсон тохиолдолд гэмт хэрэг хэмээн тооцогдож, зохих арга хэмжээг авч байна. Хоёр дахь удаагийн үйлдэл нь цагдаад өгсөн хоёр дахь дуудлага эсвэл хоёр дахь шүүхийн шийдвэрээр тодорхойлогдох уу гэдэг дээр нэгдсэн байр сууринд хүрээгүй байна.

САНАЛ

1. Гэр бүлийн хамаарал бүхий этгээдүүд хоорондын маргаан бүрийг ГБХ-ийн зөрчил хэмээн үзэлгүйгээр, зөрчлийн хэргийн дуудлага бүр дээр цагдаагийн алба хаагч нар мэдрэмжтэй ажиллах шаардлагатай. Иймд хуульчдын үргэлжилсэн сургалт болон хууль сахиулагчдын мэргэжлийн сургалтад ГБХ-ийн зөрчилтэй холбоотой сургалтын хөтөлбөр боловсруулж, нэгдсэн ойлголт, ур чадвар олгох;
2. ГБХ нь зарим тохиолдолд харилцан хоёр хүний буруутай үйлдэл, таагүй харилцаа, хохирогчийн буруугаас болж үйлдэгддэг тул энэ тохиолдолд сайн дурын болон албадан сургалтад хэрэг, зөрчилд холбогдогч нарыг хамруулдаг эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох хэрэгтэй. Хууль зөрчигдөхгүйгээр амьдралд шууд хэрэгжих, үйлчлэх үндсэн нөхцөлийг бий болгохын тулд ГБХ-ийн зөрчлийн асуудлыг өргөн хүрээгээр нь харан системээр нь засаж, сайжруулах, хууль тогтоомж, дүрэм журамдаа нарийвчилсан зохицуулалтаа нэмж, өөрчлөх, эргээд уг хуулийнхаа хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавин ажиллаж, албадан сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд анхаарч, төсөв, санхүүгийн асуудлыг шийдвэрлэж, сургагч багшийг чадавхжуулах, нарийн мэргэшсэн сургагч нараар сургалт оруулах;
3. Гэр бүлийн маргаанаас үүдэн гарсан зөрчилд Зөрчлийн тухай хуулиар юун түрүүнд баривчлах шийтгэл оногдуулалгүйгээр уян хатан зохицуулалтыг бий болгож, гэр бүлийн асуудлыг эвээр шийдвэрлэх гэж оролдох нь оновчтой байна. Зарим улс орны ГБХ-ийн эрх зүйн зохицуулалтыг судалсны үндсэн дээр дараах арга хэмжээнүүдийг ГБХ-ийн гэмт хэргийн шинжгүй үйлдэлд хариуцлага оногдуулахдаа баривчлахаас гадна доорхи хариуцлагын арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлж, ГБХ үйлдсэн этгээдэд хүрч ажиллах, дахин хүчирхийлэл үйлдэхгүй байх тал дээр дэмжлэг үзүүлж анхаарч ажиллавал зохистой. Үүнд:
 - Сануулга өгөх
 - Баривчлахгүйгээр албадан сургалтад хамруулах
 - Хэрэгт холбогдогч нарыг хамтад нь сургалтад хамруулах
 - Сэтгэл зүйн зөвлөгөө, туслалцаа үзүүлэх
 - Эмнэлгийн чанартай албадлагын арга хэмжээ авахХэрэв эдгээр хариуцлагын арга хэмжээг зөрчсөн эсвэл ГБХ олон дахин үйлдсэн нь нотлогдож байгаа тохиолдолд Эрүүгийн хуулиар шийтгэх нь оновчтой. Эдгээрийг холбогдох хууль, дүрэм журам уялдуулан нарийн зохицуулах хэрэгтэй байна.
4. Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “байнга” гэх ойлголтыг энэ гэмт хэргийн тухайд хасах шаардлагатай. Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 2.5 дахь хэсэгт заасан гэмт хэргийн шинжийг харгалзан зөрчлөөс ялган зүйлчлэл хийх боломжтой учраас үйлдлийн давтамж бус шинжээр хуульчилж тухайн зүйлийн диспозид тусгах зэрэг арга хэсжээг авч болно.

НОМ ЗҮЙ

Хууль тогтоомж:

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль, 1992, Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл, №1.
2. Зөрчлийн тухай хууль, 2017
3. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, 2004
4. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай (Шинэчилсэн найруулга), 2016
5. Гэр бүлийн тухай хууль, 1999
6. Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, 2019
7. Эрүүгийн хууль (шинэчилсэн найруулга), 2016
8. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль, 2017
9. Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2017 оны 04 дүгээр сарын 04-ний өдрийн А/73 тушаал, Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтын хөтөлбөр

Монгол хэл дээрх эх сурвалж:

1. Б.Чимид, Үндсэн хуулийн үзэл баримтлал: Нийтлэг үндэслэл, Хүний эрх, шүүх эрх мэдэл, Нутгийн удирдлага, УБ, 2017.
2. Цагдаагийн ерөнхий газар, Монгол Улсад бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн нөхцөл байдал, УБ, 2020 он.
3. Гэр бүлийн хүчирхийлэл, www.cccp.mn/гэр-бүлийн-хүчирхийлэл/
4. Олон улсын хөгжлийн эрх зүйн байгууллага (IDLO), Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хууль сахиулах болон шүүх эрх мэдлийн байгууллагын ажилтны гарын авлага, УБ, 2017 он
5. Хүчирхийллийн Эсрэг Үндэсний Төв, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль Монгол улс Хүний эрхийн тайлан, УБ, 2014 он
6. НҮБ-ын Хүн Амын сан, 2017 Монгол Улс дахь жендэрт суурилсан хүчирхийллийн талаарх үндэсний судалгаа, УБ, 2018 он
7. Хүчирхийллийн эсрэг үндэсний төв, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай цагдаагийн албан хаагчид хүлээлгэсэн үүргийн хэрэгжилт, УБ, 2018 он
8. Монголын Криминологичдын Холбоо, Монгол Улсад гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэхэд тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх нь, УБ, 2018 он
9. Цагдаагийн ерөнхий газар, Монгол Улс дахь гэмт хэргийн цагаан ном 2019, УБ, 2020 он
10. Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар, НҮБ-ын хөгжлийн хөтөлбөрийн Монгол дахь суурин төлөөлөгчийн газар, Байгаль орчин, геологи, уул уурхайн хяналтад хүний эрх, хууль дээдлэх зарчмыг хангах нь сургалтын гарын авлага, УБ, 2019 он
11. Шүүхийн судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн “Монгол Улсын шүүхийн 2018 оны шүүн таслах ажиллагааны тайлан” УБ, 2018 он
12. ХЗДХЯ, Эрүүгийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаар танилцуулга, УБ, 2018 он
13. Г.Ганбаатар, Л.Оюунчимэг, “Зөрчлийн тухай хууль дахь зөрчилдөөн бүхий зарим асуудал” Шүүх эрх мэдэл №4(2017)

14. Нээлттэй нийгэм форум, Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчил, гэмт хэргийн шийдвэрлэлт, ял шийтгэл оногдуулж буй байдал орон нутагт, УБ, 2021 он
15. Шүүхийн шийдвэрийн нэгдсэн сан. Холбоос: www.shuukh.mn
16. Ц.Алтанцэцэг, С.Эрдэнболор “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалт: Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалтын өнөөгийн байдал” Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №1 (2020)
17. Д.Бадам, У.Буянтогтох “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн эрүүгийн эрх зүйн зохицуулалт, зүйлчэлийн асуудал” Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл №4 (2019), УБ, 2019 он
18. Монголын Криминологичдын Холбоо, Монгол Улсад гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэхэд тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх нь, УБ, 2020 он

Гадаад хэл дээрх эх сурвалж:

1. Ward Farnsworth, The Legal Analyst, University of Chicago press, 2007
2. Black's law dictionary, (7th ed. 1999).
3. Act on special cases concerning the punishment, etc. Of crimes of domestic violence, 2011 https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=28039&type=new&key
4. Irako, Keiko, and Koji Ono. “The Prevention of Spousal Violence and the Protection of Victims in Japan.” Int'l Surv. Fam. L. (2005).
https://www.gender.go.jp/policy/no_violence/e-vaw/law/pdf/sv.pdf
5. Domestic violence act (2021)
<https://law.moj.gov.tw/Eng/LawClass/LawAll.aspx?PCode=D0050071>
6. Milwertz, Cecilia (2003). “Activism Against Domestic Violence in the People's Republic of China”. Violence Against Women
7. Domestic Violence Law of the People's Republic of China
8. Zhao, Yuhong (2000). “Domestic Violence in China: In Search of Legal and Social Responses”. UCLA Pacific Basin Law Journal.
9. Act on special cases concerning the punishment, etc. Of crimes of domestic violence, 2011
10. Refugees, United Nations High Commissioner for. “Refworld | Korea, Republic of: Domestic violence, including legislation, availability of state protection and support services for victims”. Refworld. Retrieved 2019-06-07.
11. Nemoto, Keiko; Rodriguez, Rachel; Valhmu, Lucy Mkandawire (May 2006). “Exploring the Health Care Needs of Women in Abusive Relationships in Japan”. Health Care for Women International. doi:10.1080/07399330500511774. PMID 16595363. S2CID 275052
12. Cabinet Office, Gender Equality Bureau. “Violence against Women”
13. Penal code of Japan, 1907 <http://www.gender.go.jp/>
14. Criminal law of the People's Republic of China
15. Criminal code of South Korea,
https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=28627&lang=ENG
16. Act on the Prevention of Domestic Violence, etc of Victims Thereof
<https://evaw-global-database.unwomen.org/-/media/files/un%20women/vaw/full%20text/asia/act%20on%20the%20prevention%20of%20domestic%20violence%20and%20the%20protection%20of%20its%20victims%20as%20amended%202006/republic%20of%20korea%20%20act%20on%20the%20>

prevention%20of%20domestic%20violence%20and%20protection%20etc%20of%20victims%20thereof.pdf?vs=2044

17. Prevention of Violence against Women Children and Support for the Victim Policy, 2015 Ministry of Gender Equality & Family. http://www.mogef.go.kr/eng/pc/eng_pc_f011.do

ХЭРЭГЖИЛТ